



EMBAJADA  
DE ESPAÑA  
EN BULGARIA



cooperación  
española

# LA IMAGEN DEL QUIJOTE A TRAVÉS DE LOS SIGLOS

## Fondos de la Biblioteca Nacional

Exposición organizada por la Embajada de España en Bulgaria  
en colaboración con la Biblioteca Nacional

”San Cirilo y Metodio”.

# ОБРАЗЪТ НА ДОН КИХОТ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ

Издания от фонда на Националната библиотека

Изложба, организирана от Посолството на Испания в България  
съвместно с Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.







# **La imagen del Quijote a través de los siglos. Fondos de la Biblioteca Nacional**

*Образът на Дон Кихот  
през вековете. Издания от фонда  
на Националната библиотека*



**Alejandro Polanco**  
**Embajador de España en Bulgaria**

*Александра Поланко*  
*Посланик на Испания в България*

La influencia que la figura del Quijote ha tenido en la literatura, las artes e incluso en el imaginario colectivo de numerosas sociedades no es ajena a Bulgaria, donde la traducción y difusión de la obra de Cervantes presenta una trayectoria paralela a la de otros países europeos. La exposición “La imagen del Quijote a través de los siglos”, elaborada por la Embajada de España en colaboración con la Biblioteca Nacional “San Cirilio y Metodio”, cae en territorio conocido y fértil, reflejo de la existencia de una historia búlgara del Quijote.

El personaje de Cervantes se ha convertido a través de los siglos en una figura universal que forma parte de los arquetipos de la cultura mundial, más allá del origen español del célebre hidalgo, de la misma forma que ha ocurrido con otras figuras literarias como Don Juan, Andrómaca o Ulises. No en vano, la obra de Cervantes es uno de los libros más traducidos, leídos y respetados de la historia de las letras.

La muestra “La imagen del Quijote a través de los siglos” tiene la voluntad de difundir las representaciones y el contenido de la obra de Cervantes desde la perspectiva de distintas culturas que han reinterpretado y hecho suyo el personaje. Evidentemente, existe un interés en conocer el punto de vista búlgaro por medio de las ediciones contenidas en los fondos de la Biblioteca Nacional, que se remontan al siglo XIX. Por otra parte, la exposición complementa esa óptica con las representaciones de culturas nacionales sobresalientes como la inglesa, la española y la francesa.

Въздействието, което образът на Дон Кихот оказва върху литературата, изкуствата и дори върху колективното съзнание на множество общества, не е чуждо на България, където преводът и разпространението на творчеството на Сервантес имат паралелна траектория с тази на други европейски страни. Изложбата „Образът на Дон Кихот през вековете“, изготвена от Посолството на Испания в сътрудничество с Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, попада в позната и богата територия, отражение на съществуващата българска история за Дон Кихот.

Персонажът на Сервантес се е превърнал през вековете в универсален образ, който е част от образците на световната култура, отвъд испанския произход на известния благородник, по същия начин, както и други литературни герои като Дон Жуан, Андромаха или Одисей. Не напразно творбата на Сервантес е една от най-превежданите, четени и уважавани книги в историята на литературата.

Изложбата „Образът на Дон Кихот през вековете“ има за цел да представи интерпретациите и съдържанието на творбата на Сервантес от гледна точка на различни култури, които са преосмислили и направили героя свой. Разбира се, съществува интерес към познаването на българската гледна точка чрез изданията, съдържащи се във фондовете на Народната библиотека, които датират от XIX век. От друга страна, изложбата допълва тази перспектива с представянето на забележителни национални култури като английската, испанската и френската.

En particular, destacan en la muestra tres ediciones ilustradas de referencia durante el periodo que comprende los siglos XVIII y XIX. La inglesa corresponde al británico T. Smollett, quien en 1755 tradujo del español el libro de Cervantes y, en una revisión posterior de 1761, incluyó las ilustraciones diseñadas por Francis Hayman y grabadas por los mejores artistas de la época. En la exposición se pueden ver seis de esas ilustraciones, que presentan un Quijote a medio camino entre una visión neoclásica y satírica del personaje.

La edición española es la de la Real Academia de la Lengua Española de 1780, realizada tras una revisión minuciosa del texto original y prestando un especial esmero en la calidad de los materiales de impresión, letra y grabados, la mayoría de los cuales fueron encargados a Antonio Carnicero y José del Castillo, dos de los más destacados dibujantes de la época. En la exposición se puede disfrutar de 16 de estas ilustraciones, que reflejan fielmente el contexto histórico en el que se desarrolla la novela y retratan a un Quijote fuerte, apuesto y valeroso.

La versión francesa, que quizás sea la más conocida para el público general, corresponde a las famosas ilustraciones de Gustave Doré, incluidas en la edición realizada por la librería parisina L. Hachette en 1863. En esta interpretación, la demencia del Quijote queda perfectamente manifestada, capturando no obstante los aspectos más humorísticos del personaje. Se trata de una visión más romántica y sentimentalista, que plasma la belleza y la magia de los paisajes por los que transitó el hidalgo de la Mancha.

La exposición de grabados del Quijote es una muestra única, en el marco de la colaboración institucional entre la Embajada de España y la Biblioteca Nacional "Cirilo y Metodio", a quien agradezco su inestimable apoyo. La exposición ve la luz en el mismo año en el que se conmemoran los 20 años del establecimiento de las Secciones Bilingües de enseñanza en español, los 15 años de la apertura del Instituto Cervantes y los 30 años de la fundación del Colegio Miguel de Cervantes en Sofía, todos ellos aniversarios que coinciden con un interés particular por la lengua española en Bulgaria.

И по-специално, в изложбата се открояват три илюстрирани издания от периода XVIII–XIXв. Английското издание е на британеца Т. Смолет, който през 1755 г. превежда книгата на Сервантес от испански и в следваща редакция от 1761 г., включва илюстрации, дело на Франсис Хейман и гравирани от най-добрите художници от онова време. В изложбата можете да видите шест от тези илюстрации, които представят Кихот по средата между неокласическата и сатиричната визия на героя.

Испанското издание е на Кралската езикова академия от 1780 г. и е извършено след задълбочен преглед на оригиналния текст, отделяйки специално внимание на качеството на печатните материали, буквите и илюстрациите, повечето от които са възложени на Антонио Карнисеро и Хосе дел Кастийо, двама от най-забележителните карикатуристи по това време. В изложбата можете да се насладите на 16 от тези илюстрации, които вярно отразяват историческия контекст, в който се развива романът, и изобразяват силен, красив и смел Кихот.

Френското издание, което е може би най-познато за широката публика, от 1863 г. на парижкото издателство „Ашет“, представя известните илюстрации на Гюстав Доре. В тази интерпретация лудостта на Дон Кихот е идеално пресъздадена, улавяйки в същото време и по-хумористичните аспекти на героя. Тези илюстрации представляват една по-романтична и сантиментална визия, която улавя красотата и магията на пейзажите, през които е пътувал идалгото от Ла Манча.

Изложбата с илюстрации на Дон Кихот е уникална и е разработена в рамките на институционалното сътрудничество между Посолството на Испания и Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, на която съм признателен за безценната подкрепа. Експозицията се представя през същата година, в която се отбелязва 20-годишнина от създаването на испанските секции, 15-ата годишнина от откриването на Институт Сервантес и 30-годишнина от основаването на ГПИЕ 164 „Мигел де Сервантес“ в София, всичките юбилеи, които съвпадат с особения интерес към испанския език в България.



## Krasimira Aleksandrova Directora de la Biblioteca Nacional "San Cirilo y Metodio"

*Доц. д-р Красимира Александрова  
Директор на Националната библиотека  
„Св. Св. Кирил и Методий“*

Señoras y Señores,  
Estimados colegas,

Si Ud. tiene en sus manos este catálogo, seguramente es un visitante o usuario habitual de la Biblioteca Nacional, para quien el libro es conocimiento y poder, ilustración y sabiduría.

Cada año en abril celebramos el Día Mundial del Libro y del Derecho del Autor con especial respeto por la inspiración literaria de dos de los más grandes maestros de las palabras exquisitas, Miguel de Cervantes y William Shakespeare.

Es un honor para la Biblioteca Nacional "San Cirilo y Metodio" celebrar junto a la Embajada de España en Bulgaria la polifacética imagen de Don Quijote a lo largo de los siglos, creada por Miguel de Cervantes. La exposición, con ediciones de la colección de la Biblioteca, está en armonía con 28 ilustraciones de tres ediciones de El Quijote. Así, para los visitantes e investigadores de Cervantes, la conexión entre la palabra y la visión recrea la imagen ideal de Don Quijote.

En los Fondos de la Biblioteca Nacional, donde se almacenan cerca de ocho millones y medio de documentos, existen 56 ediciones en búlgaro, incluidas las adaptadas, y 32 títulos de la gran obra de Cervantes en lenguas extranjeras.

La primera edición de "Don Quijote" en búlgaro en la colección de la Biblioteca data del año 1882 y se titula "El ingenioso hidalgo

Уважаеми госпожи и господа,  
Уважаеми колеги,

Щом държите в ръцете си този каталог, със сигурност сте чест гост или читател на Националната библиотека, за когото книгата е знание и сила, просвещение и мъдрост.

Всяка година през април отбелязваме Световния ден на книгата и авторското право като се отнасяме с особена почит към писателското вдъхновение на двама най-велики сред великите майстори на изящното слово Мигел де Сервантес и Уилям Шекспир.

За Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ тази година е чест да празнува заедно с Посолството на Испания в България многоликия образ на Дон Кихот през вековете създаден от Мигел де Сервантес. Изложбата с издания от фонда на Библиотеката е в хармония с 28 илюстрации от три издания на „Дон Кихот“. Така за посетителите и за изследователите на Сервантес връзката между слово и визия пресъздава идеалния образ на Дон Кихот.

Във фонда на Националната библиотека, където се съхраняват близо осем и половина милиона документа, има 56 издания, в това число и адаптирани, на български език и 32 заглавия на великото произведение на Сервантес на чужди езици.

Най-ранното издание на „Дон Кихот“ на български във фонда на Библиотеката е от 1882 г., озаглавено е „Остроумний хидалго



**Don Quijote de la Mancha**: novela española: traducida del francés por Hr. N.Samsarov. El libro fue publicado en Ruschuk y lo encontrará en este catálogo. Debo señalar que la edición más antigua en lengua extranjera es en alemán y antecede a la búlgara, porque su año de publicación es 1860.

Los libros de “Don Quijote” en búlgaro de la colección de la Biblioteca son traducciones del francés, español, ruso, alemán, y las ediciones en idiomas extranjeros son en albanés, esperanto, español, alemán, rumano, ruso, francés y checo.

Entre los nombres de los traductores de “Don Quijote” se encuentran Hr. N. Samsarov, Dimitar Podvarzachov, Georgi Hadjibonev, Traiko Kitanchev, P. Kabakoev, I. \*\*\*, Dimitar Simidov, N. Vranchev, Vitya Valeva, Petar y Todor Neykovi, Henry Levenson, Stoyan Bakardzhiev, Svetozar Zlatarov, Ekaterina Deleva, Olga Hristova y Arthur Stefan Arakelyan.

Más de 400 años después de Cervantes, la “Imagen de Don Quijote a través de los siglos” circula por el mundo. Su creador deja una huella luminosa, ya que la palabra escrita permanece, y el libro es la clave para la iluminación y preservación de las tradiciones culturales. Los libros son una tierra prometida y siempre serán la fuente más valiosa de conocimiento.

Y el que tenga sed los hallará y beberá del manantial.

Mi agradecimiento a la Embajada de España en Bulgaria por el catálogo y la exposición conjunta, que unen la palabra y la visión para recrear la imagen de Don Quijote a lo largo de los siglos.

Дон Кихот от Манш“: Испански роман : в превод от френски на Хр. Н. Самсаров. Книгата е издадена в град Русчук и ще я намерите в този каталог. Трябва да отбележа, че най-ранното издание на чужд език е на немски и то предшества българското, защото годината му на издаване е 1860 г.

Книгите „Дон Кихот“ във фонда на Библиотеката на български език са преводи от френски, испански, руски, немски, а изданията на чужди езици са на албански, есперанто, испански, немски, румънски, руски, френски и чешки.

Сред имената на преводачите на „Дон Кихот“ са Хр. Н. Самсаров, Димитър Подвързачов, Георги Хаджибонев, Трайко Китанчев, П. Кабакоев, И.\*\*\*, Димитър Симидов, Н. Вранчев, Витя Вълева, Петър и Тодор Нейкови, Хенри Левенсон, Стоян Бакърджиев, Светозар Златаров, Екатерина Делева, Олга Христова, Артур Стефан Аракелян.

Повече от 400 години след Сервантес, по света шества „Образът на Дон Кихот през вековете“. Съзателят му оставя след себе си ярка диря, защото писаното слово остава, а книгата е ключът към просвещението и опазването на културните традиции. Книгите са обетована земя и винаги ще бъдат най-ценния извор на знание.

А който е жаден, ще ги намери и ще пие от извора.

С благодарност към посолството на Испания в България за съвместния каталог и изложба, които събират на едно място слово и визия, за да пресъздадат отново образа на Дон Кихот през вековете.



## Ángel Santamaría Barnola Consejero de Educación Embajada de España en Sofía

*Анхел Сантамария Барнола  
Съветник по образователните въпроси  
Посолство на Испания в София*

En 2022 coinciden dos celebraciones del español en Bulgaria. Por un lado, se cumple el vigésimo aniversario de la creación de la Consejería de Educación de la Embajada de España en Sofía y, por otro, la sección bilingüe de español en el Instituto 164 Miguel de Cervantes de la capital, cumple tres décadas de historia. La creación de la sección bilingüe del instituto Miguel de Cervantes supuso un punto de partida para que más centros educativos búlgaros se unieran a la red que constituye el Programa de Secciones Bilingües asistido por la Consejería y el Ministerio de Educación y Formación Profesional de España. En la actualidad existen quince secciones y dieciséis profesores españoles, llegados desde España seleccionados por el ministerio de educación español, que imparten clase en ellas. Todo un símbolo de la colaboración entre Bulgaria y España que, además de en los ámbitos político, estratégico, económico y empresarial, también se pone de manifiesto en lo educativo.

El idioma español, por su dimensión europea y universal, ha jugado un papel muy importante como canalizador de estos lazos extensos que vinculan a búlgaros y españoles y, si hay una figura que encarne esta atracción y conocimiento de España en Bulgaria es la de Miguel de Cervantes y su personaje intemporal, don Quijote de la Mancha.

Por eso, la denominación del instituto 164 de Sofía, que adopta el nombre del insigne escritor español, por obvio que parezca, responde a una realidad incuestionable: Miguel de Cervantes y su ingenioso hidalgo don Quijote

През 2022 г. в България се отбелязват два празника, свързани с испанския език. Единият е двадесетата годишнина от създаването на Отдел „Образование“ на Посолство на Испания в София, а от другият, испанската секция в 164 Гимназия с преподаване на испански език „Мигел де Сервантес“ отбелязва три десетилетия история. Създаването на испанската секция в гимназията „Мигел де Сервантес“ е отправна точка за присъединяване на повече български образователни институции към мрежата, която съставлява Програмата за испанските гимназии и секции, подпомагана от Отдел „Образование“ и Министерството на образованието и професионалното обучение на Испания. В момента съществуват петнадесет секции с общо шестнадесет учители по испански, които преподават в тях. Учителите са от Испания и са избрани от испанското министерство на образованието. Истински символ на сътрудничеството между България и Испания, което освен в политическата, стратегическата, икономическата и бизнес сферата, проличава и в образователната.

Испанският език, поради своето европейско и универсално измерение, е изиграл много важна роля като канал за тези обширни връзки, които свързват българите и испанците и ако има фигура, която олицетворява тази привлекателност и познаване на Испания в България, това е тази на Мигел де Сервантес и неговия вечен герой, Дон Кихот де ла Манча.

Поради тази причина името, което носи 164 гимназията от София, на изтъкнатия испански писател, колкото и очевидно да изглежда, отговаря на една неоспорима реалност: Мигел де Сервантес и неговият гениален благородник Дон



de la Mancha, son el autor y la obra literaria española más célebres en Bulgaria y, “don Quijote” es, además, la más traducida y editada. En un siglo, el libro ha tenido más de veinte traducciones y cerca de sesenta reediciones, siendo la de Todor Neikov del año 1970 tan buena y eterna como el original, en palabras de Svidna Mihaylova.

Hay numerosos artículos sobre la entrada y recepción de la literatura española en el Bulgaria y sobre los numerosos intentos de traducir, interpretar y adaptar la obra de Cervantes a la lengua búlgara en los que se ofrecen detalles pormenorizados del recorrido del Quijote por estas tierras. Sobre la vida y la obra de Cervantes en Bulgaria hay quizá más artículos, ensayos y estudios que sobre cualquier otro escritor de Europa Occidental. Como señala Petar Velchev en su trabajo sobre el Quijote y la literatura búlgara, publicado en el Boletín de la Real Academia Española en 1982, Bulgaria, la cultura búlgara, resultaron aptas para captar el sonido de la música cervantina y su significado enraíza de manera natural en la idiosincrasia del país, especialmente en esos periodos históricos en los que se actualiza el problema del comportamiento cívico y heroico.

Pero además de las traducciones de la novela cervantina, la obra ha sido divulgada e interpretada en forma de adaptación poética, canciones, piezas de teatro, dibujos, bailes, en programas de televisión. Todas estas facetas traspasan el libro y configuran la imagen cultural y artística que de Don Quijote existe hoy en Bulgaria. Por supuesto, también la ilustración ha contribuido a divulgar la imagen mil veces reinterpretada del caballero de la triste figura en tierras búlgaras. Artistas como Svetlin Vassilev, Nikolai Maystorov, Borislav Stoev, Petar Stanimirov, Ilia Beshkov o Valentin Kovatchev dan buena prueba de ello.

En un año de tanto significado para la enseñanza del español en Bulgaria, esta exposición, organizada por la Embajada de España en Sofía, ha de contribuir a difundir aun más, si cabe, la figura del ingenioso hidalgo español. El inigualable poder de la imagen será una invitación para conocer la obra de Cervantes y las aventuras de su personaje. ¡Que la disfruten!

Кихот де ла Манча е най-известният автор и най-известната испанска литературна творба в България, а „Дон Кихот” е и най-превежданото и издавано произведение. За един век книгата има повече от двадесет превода и около шестдесет преиздания, като изданието на Тодор Нейков от 1970 г. е също толкова добро и вечно, колкото и оригиналът, по думите на Свидна Михайлова.

Има множество статии за навлизането и приема на испанската литература в България и за многобройните опити за превод, тълкуване и адаптиране на творбата на Сервантес към българския език, в които се предлагат детайли и подробности от пътуването на Дон Кихот из тези земи. В България има може би повече статии, есета и изследвания за живота и творчеството на Сервантес, отколкото за всеки друг западноевропейски писател. Както Петър Велчев посочва в своя труд за Дон Кихот и българската литература, публикуван в Бюлетина на Кралската испанска академия през 1982 г., България и българската култура се оказва, че успяват да уловят звученето на музиката на Сервантес и нейното значение се вписва естествено в особеностите на страната, най-вече в онези исторически периоди, в които е актуална темата за гражданското и героичното поведение.

В допълнение към преводите на романа на Сервантес, творбата е разпространена и интерпретирана под формата на поетична адаптация, песни, пиеси, картини, танци, в телевизионни програми. Всички тези аспекти излизат извън рамките на книгата и оформят културно-художествения образ на Дон Кихот, който съществува днес в България. Разбира се, илюстрацията е допринесла и за разпространението по българските земи на хилядократно претълкувания образ на рицаря на тъжната фигура. Художници като Светлин Василев, Николай Майсторов, Борислав Стоев, Петър Станимиров, Илия Бешков или Валентин Ковачев са добро доказателство за това.

Тази изложба, организирана от Посолството на Испания в София, в една година от огромно значение за преподаването на испански език в България, ще допринесе за допълнително разпространение, ако въобще е възможно, на образа на гениалния испански идалго. Несравнимата сила на илюстрациите ще бъде една покана за запознаване с творчеството на Сервантес и приключенията на неговия герой. Пожелавам ви да се насладите на изложбата!



**M<sup>a</sup> Luisa Santos García**  
**Directora del Instituto Cervantes de Sofia**

*Мария Луиса Сантос Гарсия*  
*Директор на Институт Сервантес в София*

El Instituto Cervantes, organismo público del reino de España, creado en el año 1991 con el doble objetivo de enseñar y difundir la lengua española en el mundo y a los artistas y manifestaciones culturales que se realizan en todo el mundo hispanohablante, tanto en la creación de la institución como en la elección del nombre de la misma gozó del amplio consenso de los entonces representantes del pueblo español en el parlamento de España. Miguel de Cervantes Saavedra, autor entre muchas obras, del *Ingenioso Hidalgo Don Quijote de la Mancha*, considerada la primera novela moderna de la literatura universal, obtuvo el reconocimiento oficial dando su nombre a la red de centros culturales que España ha ido abriendo en el mundo desde 1991 hasta nuestros días.

En mayo del año 2000 el Instituto Cervantes comienza su historia en Bulgaria. Al principio se estableció un Aula Cervantes tras la firma de un Convenio con la Universidad de Sofía San Clemente de Ohrid, la primera Universidad Búlgara en tener un departamento de filología hispánica. El Aula Cervantes se presenta como un centro de recursos multimedia para el asesoramiento en la enseñanza-aprendizaje del español como lengua extranjera y difusión de las culturas hispánicas. No es hasta el 10 de febrero de 2006 que se inaugura el Centro del Instituto Cervantes en Sofía, poniendo fin al convenio con la Universidad y cerrando el Aula Cervantes que años más tarde pasó a convertirse en la Biblioteca de español que in-

Институт Сервантес е държавен орган на Кралство Испания, създаден през 1991 г. с цел да преподава и разпространява испански език по света и сред творците и културните изяви, които се провеждат в испаноезичния свят. Както при създаването на институцията, така и при избора на нейното име, получава широк консенсус сред тогавашните представители на испанските граждани в парламента на Испания. Мигел де Сервантес Сааведра, автор на многобройни произведения, сред които и *Знаменитият идалго Дон Кихот де ла Манча*, считан за първия съвременен роман на световната литература, получава официално признание, давайки името си на мрежата от културни центрове, които Испания отваря по света от 1991 г. до наши дни.

През май 2000 г. Институт Сервантес започва своята история в България. Първоначално е създадена „Аула Сервантес“. Това се случва след подписване на споразумение със Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – първия български университет с катедра по испанска филология. „Аула Сервантес“ е мултимедиен информационен център за консултации относно преподаването и изучаването на испански като чужд език и разпространението на испаноезичните култури. Едва на 10 февруари 2006 г. е открита централата на Институт Сервантес в София. Споразумението с университета е прекратено, а „Аула Сервантес“ е закрыта. Година по-късно „Аула Сервантес“ е превърната в Испанска библиотека, която съхранява хиля-



tegra miles de tomos donados por el Instituto Cervantes a la Universidad.

Aunque durante gran parte del siglo XX, las relaciones diplomáticas con España estuvieron rotas, desde 1946 hasta el año 1970, Bulgaria es uno de los países donde más arraigó el hispanismo y el estudio del español por las relaciones con varios países de Hispanoamérica y principalmente con Cuba, los intercambios de profesionales entre ambos países llevaron a que un elevado número de ciudadanos búlgaros se trasladara a trabajar a Cuba donde aprendieron español y escolarizaron a sus hijos y viceversa. No es hasta el año 1980 en el que se vio la conveniencia de promover una cooperación con España, firmándose el Convenio de Cooperación Cultural, Educativa y Científica entre el Reino de España y la República Popular de Bulgaria y con posterioridad, tras identificar los centros educativos en donde se prestaba al español un interés especial, se firmó en 2001 el Acuerdo entre el Ministerio de Educación y Ciencia de la República de Bulgaria y el Ministerio de Educación y Cultura de España sobre la creación y funcionamiento de las Secciones Bilingües con idioma español en varios institutos de Bulgaria.

Desde su apertura, el Instituto Cervantes de Sofía ha comprobado el incremento de la demanda de cursos y número de alumnos búlgaros que quieren aprender el español. Ya en 2007, el segundo año de actividad del Instituto, contaba con un número de 1.346 matrículas, siendo el curso académico 2018/2019 el de mayor número de alumnos y matrículas. En el año 2012, la sede del Centro del Instituto Cervantes de Sofía se trasladó a su actual edificio situado en el número 3 de la céntrica calle Sveta Sofia. Desde el curso académico 2015 el Instituto Cervantes ha incrementado su oferta de cursos respondiendo a la creciente demanda de cursos y talleres para niños y adolescentes. En los primeros momentos se abrieron de forma experimental pero en el inicio del curso 2019/2020, los cursos para alumnos infantiles y juveniles alcanzaron el 50% del total de cursos.

En los últimos veinte años ha habido un incremento de estudiantes de español en toda Bulgaria, el Instituto Cervantes es testigo y artífice del mismo junto con la Consejería de

ди томовете, дарени от Институт Сервантес на университета.

Въпреки че през по-голямата част от ХХ в., от 1946 до 1970 г., дипломатическите отношения с Испания са прекъснати, България е една от страните, в които най-дълбоко се вкореняват испаноезичната култура и изучаването на езика, най-вече поради отношенията си с няколко страни от Латинска Америка и главно с Куба. Заради обмена на специалисти между двете страни, голям брой български граждани отиват да работят в Куба, където учат испански и изпращат децата си на училище, както е случаят и с кубинците в България. Едва през 1980 г. се вижда необходимостта от насърчаване на сътрудничеството с Испания, когато е подписано Споразумение за културно, образователно и научно сътрудничество между Кралство Испания и Народна Република България. В последствие, през 2001 г., след идентифициране на образователните институции, в които особено внимание се отделя на испанския език, е подписано Споразумение между Министерството на образованието и науката на Република България и Министерството на образованието и културата на Испания за създаване и функциониране на испанските секции в различни гимназии в България.

Още от откриването си Институт Сервантес в София отбелязва нарастване на търсенето на курсове и на броя български ученици, които искат да изучават испански език. Още през 2007 г., втората година от откриването на Института, за обучение се записват 1346 души, а учебната 2018/2019 г. регистрира най-голям брой курсисти и записани. През 2012 г. седалището на Институт Сервантес в София се премества в сегашната си сграда, намираща се на централната улица „Света София“, №3. От учебната 2015 г. в отговор на нарастващото търсене на курсове и занятия за деца и юноши, Институт Сервантес увеличава предлагането на курсове. Първоначално развити експериментално, в началото на учебната 2019/2020 г., занятията за деца и младежи достигнат 50% от общия брой курсове.

През последните двадесет години в цяла България се наблюдава увеличение на броя изучаващите испански език, благодарение на

Educación de la Embajada de España en Bulgaria que ya gestiona 15 centros educativos de titularidad pública búlgara con sección bilingüe de español.

La segunda actividad académica que realiza el Instituto Cervantes es la de ser el único certificador oficial de competencia de lengua española reconocido en España y en la Unión Europea, administrando anualmente las convocatorias oficiales de los Diplomas de Español como Lengua Extranjera (DELE) y creando una red de centros de examen en toda Bulgaria que faciliten a los estudiantes interesados en obtener la certificación DELE, no sólo en la ciudad de Sofía sino también en Plovdiv, Burgas, Varna y Veliko Tarnovo. Desde el año 2018, el Instituto Cervantes de Sofía ofrece la certificación SIELE, examen individual al que se accede por ordenador, que, sobre todo en candidatos adultos y por la rapidez en obtener el resultado, se empieza a consolidar. En último lugar, el Instituto Cervantes de Sofía desde 2015 ofrece la prueba de Cultura y Civilización CCSE, obligatoria para todos los que desean obtener la nacionalidad española y que también ha sido demandada por ciudadanos búlgaros, muchos de origen sefardí.

No dejamos de destacar que el Instituto Cervantes ha sido pionero en la enseñanza de idiomas a distancia por ordenador y desde hace años cuenta con el AVE (Aula virtual de Español) y Hola amigos (Curso para estudiantes infantiles y juveniles en línea). La utilización de las nuevas tecnologías y las plataformas digitales en la enseñanza de idiomas nos ha ampliado la capacidad de llegar a alumnos que se encuentran en lugares distantes de Sofía e incluso fuera de Bulgaria, y es una vía de expansión que confiamos se mantenga simultáneamente con la oferta presencial en nuestras aulas y que incremente la demanda de alumnos de español en Bulgaria.

Actualmente el interés principal por el aprendizaje del español responde principalmente a una elección personal por afecto hacia las culturas y sociedades hispánicas y porque el español es considerado una gran lengua de cultura y la segunda lengua de comunicación a nivel internacional.

участието и дейността на Институт Сервантес, заедно с Отдел „Образование“ на Посолството на Испания в България, който управлява вече 15 държавни училища с испанска секция.

Втората академична дейност, осъществявана от Институт Сервантес, е да бъде единственият официален сертифициращ орган за владеење на испански език, признат в Испания и в Европейския съюз. Ежегодно провежда официалните изпити за придобиване на Диплома за владеење на испански като чужд език (DELE) и създава мрежа от изпитни центрове в цяла България, които позволяват на желаещите да получат диплома DELE, да се явят на изпити не само в София, но и в Пловдив, Бургас, Варна и Велико Търново. От 2018 г. Институт Сервантес в София предлага сертификацията SIELE- индивидуален изпит, провеждат на компютър, който, особено при възрастни кандидати и поради бързината на получаване на резултата, все повече се затвърждава. От 2015 г. Институт Сервантес в София предлага и Тест за култура и цивилизация CCSE, който е задължителен за всички, които желаят да получат испанско гражданство, търсен и от български граждани, много от които със сефарадски произход.

Важно е да се отбележи, че Институт Сервантес е иноватор в дистанционното езиково обучение чрез компютър и от години разполага с AVE (виртуална платформа за преподаване на испански език) и Hola Amigos (курс за деца и младежи онлайн). Използването на нови технологии и дигитални платформи в езиковото обучение увеличи способността ни да достигаме до ученици, които се намират далеч от София и дори извън България. Това е пътят за разширяване, на който разчитаме да се поддържа едновременно с предлагането на присъствено обучение и който да допринесе за увеличаване на броя изучаващи испански език в България.

Понастоящем интересът към изучаване на испански език е основно личен избор, свързан с привързаност към испаноезичните култури и общества и защото испанският се счита за велик културен език и вторият език за общуване на международно ниво.

“La imagen del Quijote a través de los siglos. Fondos de la Biblioteca Nacional” es una exposición realizada por la Embajada de España en Bulgaria en colaboración con la Biblioteca Nacional “San Cirilo y Metodio” con el objetivo de mostrar al visitante una serie de grabados sobre los personajes y aventuras de Don Quijote guiados por la interpretación e imaginación de diversos artistas en las primeras ediciones de esta obra.

En el centenario del fallecimiento de uno de los más grandes y universales escritores, el español Miguel de Cervantes Saavedra, y cuando se cumplen 415 años de la primera edición de su genial obra “Don Quijote de La Mancha”, esta exposición muestra a través de las ilustraciones que han reflejado e impactado en su lectura a través de los siglos. La muestra de estos grabados se inauguró por primera vez en 2016 en la Biblioteca Nacional de Argel (Argelia) con motivo del cuarto centenario de Cervantes.

*Nacido el 29 de septiembre de 1547 en la ciudad de Alcalá de Henares en una familia honorable pero pobre, no pudo recibir unos buenos estudios, por lo que su educación fue autodidacta. Residió en varias poblaciones, por la profesión de cirujano de su padre, y en 1566 se estableció en Madrid donde escribió sus primeros poemas. En 1569 viajó a Roma y allí se alistó en la Armada, siendo herido en la batalla de Lepanto (1571), lo que le valió el apodo del Manco de Lepanto. Tras varios años de vida de guarnición en Cerdeña, Lombardía, Nápoles y Sicilia, regresaba de vuelta a España cuando su barco fue abordado por corsarios que lo vendieron como esclavo, junto a su hermano Rodrigo, en Argel. Allí permaneció cautivo*

„Образът на Дон Кихот през вековете. Издания от фонда на Националната библиотека“ е изложба, организирана от посолството на Испания в България, в сътрудничество с Националната библиотека “Св. Св. Кирил и Методий“. Целта на изложбата е да бъдат представени на посетителите поредица от илюстрации на героите и техните приключения в романа „Дон Кихот“, посредством интерпретацията и въображението на различни художници, работили по първите издания на произведението.

Изложбата, създадена по повод честването на годишнина от кончината на един от най-великите и универсални писатели, испанеца Мигел де Сервантес Сааведра, представя гениалната му творба „Дон Кихот де ла Манча“ чрез илюстрациите, които са се отразили и въздействали върху прочита ѝ през вековете. Гравюрите бяха показани за първи път през 2016 г. в Националната библиотека на Алжир по повод четиристотин години от смъртта на Сервантес.

*Роден на 29 септември 1547 г. в град Алкала де Енарес в почтено, но бедно семейство, той няма възможност да получи добро образование и се самообразова. Живял е на различни места, тъй като баща му е бил хирург. През 1566 г. се установява в Мадрид, където пише първите си стихове. През 1569 г. пътува до Рим и се записва във военноморските сили. Ранен е в битката при Лепанто (1571 г.), откъдето идва и прякора му „Сакатият от Лепанто“. След няколко години служба в Сардиния, Ломбардия, Неапол и Сицилия се завръща в Испания. По пътя корабът е превзет от корсари, които го продават в Алжир за роб заедно с брат му Родриго. Остава в плен в продължението на пет години до 1580 г., когато пратеник на семейството му*

*cinco años hasta que en 1580 un emisario de su familia logró pagar el rescate exigido por sus captores. A su regreso a España, encontrando a su familia con muchas deudas, se dedicó a realizar encargos para la Corte. Se casó con una noble también pobre, Catalina de Salazar, en 1584. A partir de ahí, empieza escribir y publicar sus obras, sin alcanzar la fama. Llegó a ser proveedor real en Sevilla (1587), lo que le llevaba a moverse por toda Andalucía, pero este modesto puesto le acarreó una acusación de malversación que acabó en cárcel, donde concibió, o acaso escribió, el Quijote, de acuerdo con su prólogo. El éxito del libro fue inmediato, pero no le sacó de la miseria. Meses antes de su muerte, envió a la imprenta el segundo tomo del Quijote, con lo que quedaba completa la obra que lo sitúa como uno de los más grandes escritores de la historia y como el fundador de la novela en el sentido moderno. Murió pobre y olvidado en Madrid el 23 de abril de 1616.*

La fama literaria de Cervantes se debe a los dos volúmenes que comprende “El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha” (en 1605 y 1615, respectivamente). El libro cuenta la historia de Alonso Quijano, un hombre del campo cuya hacienda limitada se ha visto afectada por los costes causados, tanto para su cartera como para su estabilidad mental, por su incesante consumo de novelas de caballería. Proclamándose a sí mismo el caballero errante Don Quijote de la Mancha, en una época en la que los caballeros ya no existen, se embarca acompañado por el campesino Sancho Panza en aventuras imaginarias de las que sale la mayor parte de las veces apaleado o burlado por aquellos que lo consideran, en el mejor de los casos, un loco si no un idiota.

*успява да изплати откупа, изискан от похитителите му. При завръщането си в Испания заварва семейството си със значителни дългове и започва да изпълнява поръчки за кралския двор. Жени се през 1584 г. за също като него бедната благородничка Каталина де Саласар. От този момент се посвещава на писане и издаване на произведенията си, без да постигне известност. Стига до длъжността кралски доставчик в Севиля (1587 г.), която го отвежда на пътувания из цяла Андалусия. Тази скромна длъжност става причина да бъде обвинен в присвояване и да влезе в затвора, където, съгласно пролога му се поражда идеята за Дон Кихот или може би дори написва Дон Кихот. Успехът на книгата е мигновен, но не го спасява от бедността. Месеци преди смъртта си изпраща на издателството втория том на Дон Кихот, с който завършва произведението. Това го превръща в един от най-великите писатели в историята и основател на съвременния роман. Умира в бедност и забравя в Мадрид на 23 април 1616 г.*

Литературната слава на Сервантес се дължи на двата тома озаглавени „Знаменитият идалго Дон Кихот де ла Манча“ (публикувани съответно през 1605 г. и 1615 г.). Книгата разказва историята на Алонсо Кихано, селянин, чието имение е в упадък поради финансови проблеми и влошено душевно здраве, дължащо се на постоянното четене на кавалерски романи. Самопровъзгласявайки се за скитания рицар Дон Кихот де ла Манча във времена, в които рицарите вече не съществуват, и придружен от селянина Санчо Панса, той се впуска във въображаеми приключения, които в повечето случаи приключват с побой или подигравка от страна на считащите го (в най-добри случаи) за луд или идиот.







ducido al inglés, francés, alemán, italiano y holandés. Al finalizar el Siglo XVII se tienen noticias de hasta 31 ediciones en español, 24 en francés, 8 en inglés, 5 en alemán y holandés y 3 en italiano. En el Siglo XVIII no cesa de crecer el interés por esta obra y se traduce al ruso, al danés, al polaco y al portugués.

Será en el Siglo XIX cuando la obra cervantina se universalice plenamente con nuevas traducciones al búlgaro, catalán, croata, checo, esloveno, finlandés, griego, húngaro, japonés, latín, rumano, sueco, serbio y tagalo. Casi dos centenares de ediciones en español y 577 en todo el mundo contribuyen a difundir la obra de manera extraordinaria en ese siglo.

Se dice que es la obra más editada y traducida de la historia después de la Biblia.

холандски език. В края на XVII в. има сведения за 31 издания на испански език, 24 на френски, 8 на английски, 5 на немски и холандски и 3 на италиански. През XVIII в. интересът към произведението не спира да расте и то е преведено на руски, датски, полски и португалски език.

През XIX в. произведението на Сервантес става наистина универсално с новите си преводи на български, каталонски, хърватски, чешки, словенски, финландски, гръцки, унгарски, японски, латински, румънски, шведски, сръбски и тагалски. Почти двеста издания на испански език и 577 по целия свят допринасят за разпространението на произведението през този век по един необикновен начин.

Твърди се, че това е най-редактираното и превеждано произведение в историята след Библията.

abreviadas y adaptadas que se habían hecho en los años previos.

A partir de este momento, se desencadena una verdadera avalancha de nuevas versiones y reediciones y el número de traducciones al búlgaro se incrementaría exponencialmente, aunque no lo fueron del original, sino primordialmente del francés y del ruso.

жеството съкратени и адаптирани издания, правени през предходните години.

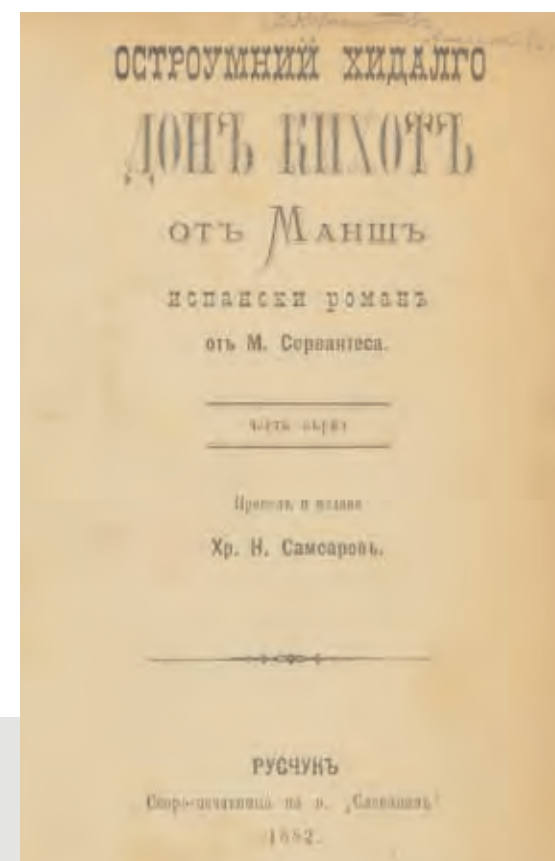
От този момент нататък се отприщва истинска лавина от нови версии и преиздания и броят на преводите на български език, макар и не от оригинала, а преди всичко от френски и руски, нараства прогресивно.

## Las traducciones del Quijote al búlgaro y su recepción en la cultura

La primera traducción de Don Quijote al búlgaro aparece en 1882, solo cuatro años después de la Liberación de Bulgaria de la dominación otomana, y fue obra de Hristo N. Samsarov, quien la traduce desde el francés. No fue el primer texto cervantino que vio la luz en lengua búlgara: la novela ejemplar “El licenciado Vidriera” fue publicada más de dos decenios antes, si bien se trata de una transcripción del francés al búlgaro de una adaptación basada en el original cervantino. La siguiente traducción (del ruso y el francés) la hace en 1893 el político y escritor Traiko Kitánchev. Treinta años más tarde destaca la traducción desde el ruso por parte de Dimitar Podvarzacov, como primera versión casi completa que acerca la riqueza de la novela al lector búlgaro, tras las muchas

## Преводи на Дон Кихот на български език и как е приета творбата

Първият превод на Дон Кихот на български език се появява през 1882 г., само четири години след Освобождението на България от османско владичество, и е дело на Христо Н. Самсаров, който го превежда от френски език. Но това не е първият текст от Сервантес преведен на български: „Висшият Видриера“ е публикувана около две десетилетия по-рано, въпреки че е транскрипция от френски на български на адаптация по оригиналната творба на Сервантес. Следващият превод (от руски и френски) е направен през 1893 г. от политика и писател Трайко Китанчев. Тридесет години по-късно се откроява преводът от руски на Димитър Подвързаков, като първата почти пълна версия, която доближава богатството на романа до българския читател, след мно-



Miguel de Cervantes. El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha: Novela española: Partes 1-2; Anterior de fr. Hora. N.Samsarov. - Ruschuk: ed. anterior, 1882 (Ruschuk: impreso por el periódico Slavyanin).

Мигел де Сервантес. Остроумний хидалго Дон Кихот от Манш : Испански роман : Ч. 1 - 2; Прев. от фр. Хр. Н. Самсаров. - Русчук : изд. прев., 1882 (Русчук : печ. на в. Славянин).



Miguel de Cervantes. El Nieto de Sancho Panza: Novela / Ant. de fr. G. Palashev. - (Sofía: Iv. P. Daskalov), 1894. - 61 p. En el libro se hace referencia al autor como Cervantes.

La edición fue traducida por Georgi Palashev - fundador de la primera revista de arte para adolescentes „Galería de Arte“.

Мигел де Сервантес. Внукът на Санчо Панса : Новела /Прев. от фр. Г. Палашев. - (София : Ив. П. Даскалов), 1894. - 61 с.

В книгата авторът е означен Сервантес. Изданието е преведено Георги Палашев - основател на първото художествено списание за юноши „Картина галерия“.



La primera traducción directa del español, de la I Parte completa de la novela, se realiza en 1947 por Petar Neikov con motivo del 400 aniversario del nacimiento de Cervantes, que se celebra con numerosos eventos, conferencias y lecturas públicas del Quijote, y enorme difusión en la prensa. En 1949, su hijo Todor Neikov traduce del español la II Parte. Especial mención merece por su rigor la traducción, en 1970, de la no-

Първият директен превод от испански език на пълната първа част на романа е направен през 1947 г. от Петър Нейков по повод 400-годишнина от рождението на Сервантес, която е отбелязана с множество събития, конференции и публични четения на Дон Кихот и широко разпространение в медиите. През 1949 г. синът му Тодор Нейков превежда втората част. Специално внимание, поради своята прецизност, за-



Miguel de Cervantes. Don Quijote: Una traducción abreviada para jóvenes: Unas palabras sobre Cervantes / Ant. IV. K. Bozhinov. - Sofía: ed. y horn. Bozhinov, 1910 (cor. 1911). - 212, II p.: con malos.

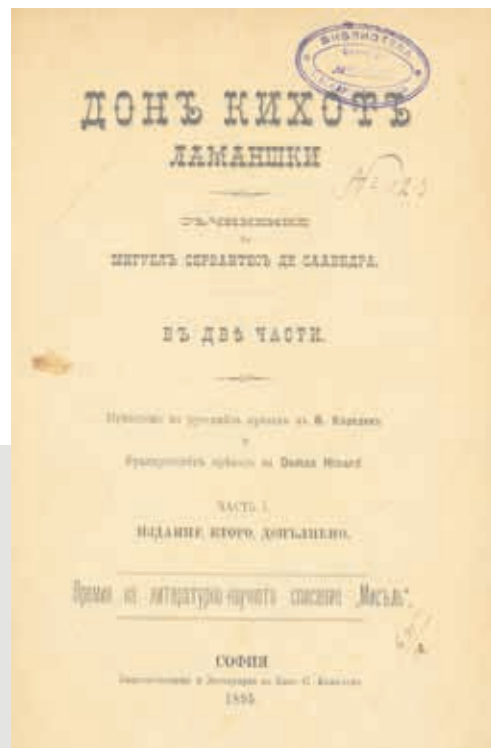
Hay 43 figuras en el texto.

En el libro se hace referencia al autor como *Migüel Cervantes*.

Мигел де Сервантес. Дон Кихот : Съкратен превод за младежта : С няколко думи за Сервантеса / Прев. Ив. К. Божинов. - София : изд. и печ. Ив. Божинов, 1910 (кор. 1911). - 212, II с. : с ил.

В текста 43 рисунки.

В книгата авторът е означен Мигуел Сервантес



Miguel de Cervantes. Don Quijote de la Mancha: Parte 1 / Miguel de Cervantes Saavedra; Anterior por Traiko Kitanchev en ruso. anterior de W. Karelín y el P. anterior de Dumas [Damas] Hinard. - 2. dop. edición - Sofia, 1895 (Sofia: impresión y litografía de libros. Yanko S. Kovachev). - XVI, 508 p.: con il.

Мигел де Сервантес. Дон Кихот Ламаншки : Ч. 1 / Мигел де Сервантес Сааведра ; Прев. от Трайко Китанчев по рус. прев. на В. Карелин и фр. прев. на Dumas [Damas] Hinard. - 2. доп. изд. - София, 1895 (София : книгопеч. и литогр. Янко С. Ковачев). - XVI, 508 с. : с ил.



Miguel de Cervantes. Don Quijote: Novela / Edición abreviada en búlgaro por N. Vranchev. - [Sofía], [1923]. - 109 págs. - (Biblioteca Ralitsa; Libro 19)

La Biblioteca Ralitsa ha sido aprobada por el Ministerio del Pueblo. Iluminación con aprox. №4183 de 23.II. 1922

La Biblioteca Ralitsa ofrece una colección de obras clásicas, nacionales y extranjeras, acompañadas de notas literarias, estudios y análisis que facilitan su percepción.

En el libro se hace referencia al autor como *Cervantes*.

Мигел де Сервантес. Дон Кихот : Роман / Съкр. изд. на бълг. от Н. Вранчев. - [София], [1923]. - 109 с. - (Библиотека Ралица ; Кн. 19)

Библиотеката Ралица е одобрена от Министерството на Нар. Просвещение с окр. №4183 от 23.II. 1922.

Библиотека Ралица дава отбор класически творения, наши и чужди, придружени с литературни бележки, студии и анализи, които улесняват тяхното възприемане.

В книгата авторът е означен Сервантес.

vela completa por Todor Neikov, acreedor en 1983 del Gran Premio de Traducción de Literatura Española del Ministerio de Cultura de España.

El investigador de la recepción de la obra maestra de Cervantes en la cultura búlgara, Peter Velcev, afirmaba: “Para Bulgaria, lo mismo que para todo el mundo, Cervantes es Don Quijote y Don Quijote es España”. Y, en efecto, la obra cervantina fue el primer y principal vehículo de introducción de la literatura española en Bulgaria, con un interés y admiración que se han mantenido a lo largo del tiempo. Hoy en día es la obra española más traducida y editada en Bulgaria.

Pero además de las traducciones, la presencia de El Quijote en la cultura búlgara se manifiesta por muchas otras vías. En el ámbito literario, se multiplican, a través de los años, los análisis y comentarios de escritores, poetas, filólogos, filósofos, perio-

служава да се отдели на преводът на Тодор Нейков от 1970 г. на целия роман, носител на Голямата награда за превод на испанска литература на Министерството на културата на Испания през 1983 г.

Изследователят на рецепцията в българската култура на шедевъра на Сервантес, Петър Велчев, казва: „За България, както и за целия свят, Сервантес е Дон Кихот, а Дон Кихот е Испания”. И наистина, творчеството на Сервантес е първото и основно средство за въвеждане на испанската литература в България, с интерес и възхищение, които се запазват във времето. Днес това е най-превежданото и издавано испанско произведение в България.

Но освен в преводите, присъствието на Дон Кихот в българската култура се проявява и по много други начини. В литературната сфера анализите и коментарите на писатели, поети, филолози, философи,



distas, editores, profesores e investigadores, además de la producción de obras literarias búlgaras inspiradas en El Quijote. Tanto la prensa como la crítica búlgara, hasta nuestros días, no han dejado de conmemorar ninguna fecha importante vinculada a Miguel de Cervantes y su obra culmen.

También en el teatro se han producido adaptaciones y representaciones de la novela, como la de Aleksandar Morfov en 1994, en el Teatro Nacional, que recibió los premios de mejor espectáculo y mejor director.

Por último, y en el ámbito de las representaciones gráficas, objeto principal de esta exposición, varias generaciones de artistas búlgaros reproducen a los dos grandes protagonistas en sus dibujos y caricaturas, dejando su impronta en la interpretación de la obra maestra de Cervantes.

журналисти, редактори, професори и изследователи се умножават през годините, освен издаването на български литературни произведения, вдъхновени от Дон Кихот. И пресата, и българската критика и до днес не пропускат да отбележат нито една важна дата, свързана с Мигел де Сервантес и неговата върхова творба.

Също така в театъра има екранизации и представления на романа, като този на Александър Морфов през 1994 г. в Народния театър, който получава награди за най-добър спектакъл и най-добър режисьор.

И накрая, в областта на графичните изображения, основният обект на тази изложба, няколко поколения български художници възпроизвеждат двамата големи герои в своите рисунки и карикатури, оставяйки своя отпечатък върху интерпретацията на шедевъра на Сервантес.



Miguel de Cervantes. Don Quijote de la Mancha / Con introducción de Pierre Meren; Anterior D. Simidov. - Sofía: Ignatov, 1939. - 1038 pp.: Con il., 1 l.: fax.

El traductor D. Simidov señala al final del libro que como muestra de respeto por el trabajo del ilustrado editor y guerrero cultural Ivan G. Ignatov, con un sentido de admiración por su trabajo, le dedica esta traducción.

En el libro se hace referencia al autor como *Cervantes*.

Мигел де Сервантес. Дон Кихот Ламаншки / С предг. от Пиер Мерен ; Прев. Д. Симилов. - София : Игнатов, 1939 . - 1038 с. : с ил., 1 л. : факс.

Преводачът Д. Симилов е отбелязал в края на книгата, че в знак на уважение към делото на просветения книгоиздател и културен ратник Иван Г. Игнатов, с чувство на възхищение пред неговото дело, му посвещава този превод.

В книгата авторът е означен Сервантес.



Miguel de Cervantes. Don Quijote de la Mancha: Novela a las 2: Parte 1 / Del ruso completo. anterior de L. A. Murakhina anterior. D. Podvarzachov; Con ilustraciones de Gustave Doré, Bertal, Bosque. - Sofía, [1926]. - 452 с.: с ил. - (Biblioteca de Lectura para Todos; № 8)

En el libro se hace referencia al autor como *Migüel Cervantes*.

Мигел де Сервантес. Дон Кихот Ламаншки : Роман в 2 ч. : Ч. 1 / От пълния рус. прев. на Л. А. Мурахина прев. Д. Подвързачов ; С илюстр. от Густав Доре, Бертал, Форест. - София, [1926]. - 452 с. : с ил. - (Библиотека Четиво за всички ; № 8)

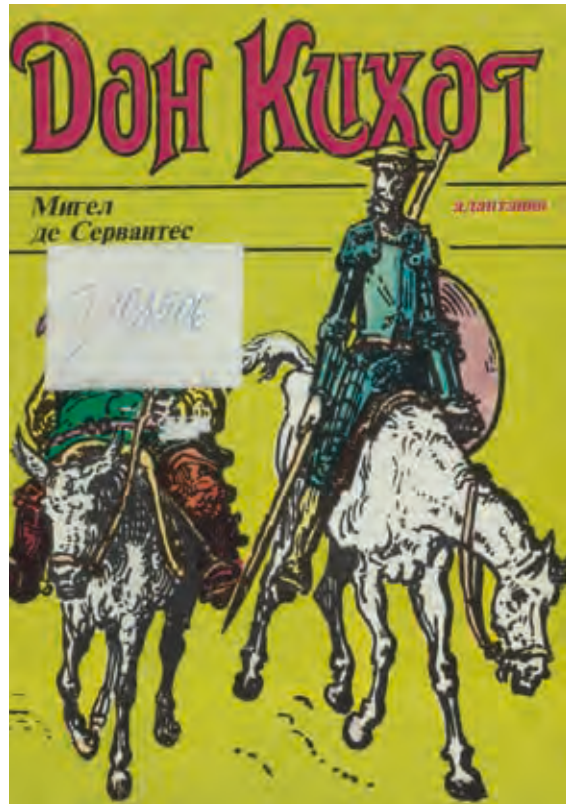
В книгата авторът е означен Мигуел Сервантес.



Miguel de Cervantes Saavedra. El famoso hidalgo don Quijote de la Mancha: Novela: Parte 1 - 2 / Ant. de isp. [con prólogo] Todor Neykov; Anterior de los versos Stoyan Bakardzhiev. - Sofía: Nar. Cultura, 1970 - (Biblioteca de Clásicos Mundiales).

Мигел де Сервантес Сааведра. Знаменитият идалго дон Кихот де ла Манча : Роман : Ч. 1 - 2 / Прев. от исп. [с предг.] Тодор Нейков ; Прев. на стиховете Стоян Бакърджиев. - София : Нар. култура, 1970. - (Библиотека Световна класика)





Miguel de Cervantes Saavedra. El famoso hidalgo Don Quijote De La Mancha: [novela] / Miguel de Cervantes Saavedra; adaptar. anterior [de isp.] por Svetozar Zlatarov. – Sofía: Pelicano Alfa, 1992. - 220 с.

La obra de Cervantes en una adaptación del destacado autor y traductor Svetozar Zlatarov (1926-1992), sigue siendo su última expresión creativa.

Мигел де Сервантес Сааведра. Знаменитият идалго Дон Кихот Де Ла Манча : [роман] / Мигел де Сервантес Сааведра ; адапт. прев. [от исп.] от Светозар Златаров. - София : Пеликан Алфа, 1992. - 220 с.

Творбата на Сервантес в адаптация от изтъкнатия автор и преводач Светозар Златаров (1926-1992) остава неговата последна творческа изява.



Miguel de Cervantes Saavedra. El famoso hidalgo Don Quijote de la Mancha / Ant. de isp. Todor Neykov; Anterior de los versos Stoyan Bakardzhiev; introducción por Mariana Dimitrova; Diseño Nikolai Pekarev - [3. ed.]. – Sofía: Editorial Colibrí, 2001. - 858 с.: con ilustraciones.

1ra ed. 1970 a las 2 en punto en ed. Nar. cultura en la Biblioteca de Clásicos Mundiales.

El libro se publica con la amable colaboración de la Dirección General de Relaciones Culturales y Científicas del Ministerio de Asuntos Exteriores del Reino de España.

Мигел де Сервантес Сааведра. Знаменитият идалго Дон Кихот де ла Манча / Прев. от исп. Тодор Нейков ; Прев. на стиховете Стоян Бакърджиев ; Предг. Мариана Димитрова; Худ. оформление Николай Пекарев - [3. изд.]. - София : ИК Колибри, 2001. - 858 с. : с ил. 1. изд. 1970 в 2 ч. на изд. Нар. култура в Библиотека Световна класика.

Книгата се издава с любезното съдействие на Главната дирекция по културните и научните отношения на Министерството на външните работи на Кралство Испания.

## La visión de Don Quijote a través de las ilustraciones

## Образът на Дон Кихот чрез илюстрациите

A lo largo de estas ediciones, las aventuras y desventuras del ingenioso hidalgo fueron objeto de numerosas ilustraciones que jugaron un papel fundamental en dar vida y configurar la imagen de sus principales personajes, Don Quijote y su leal escudero Sancho Panza, más allá e incluso transformando la descripción original estrictamente literaria.

Las imágenes del Siglo XVI y XVII enfatizaron la locura del personaje principal de una manera ostentosa, así como lo áspero y disparatado de sus episodios. La escena de los molinos de viento en el paisaje manchego, que Don Quijote toma por gigantes contra los que trata de luchar, se convierte en icónica. La primera representación de la escena aparece en una edición de Fráncfort de 1648, en la cual el aspa de un molino embiste a Don Quijote.

En 1657 aparece la primera edición ilustrada del Quijote con la traducción al holandés realizada por Lambert van den Bosch y publicada por Jacobo Savery, a quien la crítica ha atribuido también el dibujo y el grabado de las 22 estampas y dos frontispicios con que se adorna y que se copiarán y reeditarán en numerosas ocasiones en diferentes talleres de Ámsterdam.

Dieciocho de estas estampas originales fueron copiados en la edición de Bruselas de 1662, impresa por Juan Mommaerte, y en 1677 se imprimirá con las mismas estampas en Roma la primera edición ilustrada en italiano.

La edición de la London Hodking, en 1687, es un ejemplo de esa interpretación visual temprana. Como ya lo había hecho la edición de Bolunt de 1620, el paisaje inglés

Vъв всичките си издания, приключенията и прекеждията на знаменития идалго са обект на многобройни илюстрации, изиграли основна роля в изрисуването и извайването на образа на основните герои, Дон Кихот и верния му оръженосец Санчо Панса, отвъд оригиналното стриктно литературното описание, дори променяйки го.

Изображенията от XVI и XVIII век подчертават лудостта на главния герой, както и грубостта и безразсъдството на неговите прояви. Сцената с вятърните мелници на фона на пейзажа на Манчего, които Дон Кихот смята за гиганти, които трябва да пребори, става емблематична. Първото изображение на тази сцена е в издание от Франкфурт от 1648 г., в което витло на мелницата напада Дон Кихот.

През 1657 г. се появява първото илюстрирано издание на Дон Кихот с превод на холандски език от Ламберт вон ден Бош и публикувано от Якоб Сейвъри, когото критиците считат за автор на рисунката, 22 щампи и двете украсяващи титулни илюстрации, които ще бъдат копирани и издавани много пъти в различни ателиета на Амстердам.

Осемнадесет от тези оригинални щампи са копирани в брюкселското издание от 1662 г., издадено от Хуан Момарт. А през 1677 г. е отпечатано със същите щампи в Рим в първото илюстрирано издание на италиански.

Лондонското издание на Хочкин от 1687 г. е пример за тази ранна визуална интерпретация. Следвайки примера на изданието на Болунт от 1620 г. английският пейзаж става сцена за приключенията на Дон Кихот.

Още в тези първоначални издания виждаме как портретите на героите допълват не



se convierte en escenario de las aventuras de Don Quijote.

Desde estas primeras ediciones, vemos como la iconografía de los personajes amplía las descripciones, no muy detalladas, que de ellos hace la novela. La cómica oposición del bajito y rechoncho campesino Sancho Panza, al alto y flaco aspirante a caballero errante, y que en realidad no fue así desarrollada por Cervantes, emerge desde las primeras ilustraciones. La ficción de la hermosa y virginal Dulcinea presentada por Cervantes, aparece en las ilustraciones como la burda campesina que en realidad era.

En el siglo XVIII se produjeron mayores cambios en la interpretación de la figura de Don Quijote, a medida que se revalorizaba la de Cervantes. La aparición de ediciones de lujo, conteniendo biografías del autor y numerosos grabados, ilustraciones de los episodios, imágenes alegóricas y mapas, transformó el libro humorístico en un imponente ejemplar, digno de ocupar un lugar entre los grandes clásicos en las bibliotecas más cultas.

Así, la edición inglesa de 1738 de London Tonson, publicada en español, constituye un proyecto monumental, incluyendo la biografía de Cervantes por parte de Gregorio Mayans y Siscar, con dos imponentes retratos de Cervantes, presentado como un gran y venerado hombre de letras en uno de ellos, y como el héroe alegórico Hércules rodeado de las Musas en otro de los grabados.

Mientras que los comentaristas anteriores vieron en el Quijote una parodia de la literatura popular de la caballería errante, esta edición de Mayans atribuye al autor una intención satírica, al vestirlo con atuendo neoclásico, como un defensor de la razón y la civilización contra la barbarie. Esta concepción se refleja en las ilustraciones de los episodios de la novela, en las que emerge una interpretación narrativa diferente con un Don Quijote que aparece no solo como un loco, si no como un hombre del que aprender, evitando representar las escenas

толкова подробните описания, които прави романът. Комичното противопоставяне на ниския и тантурест селянин Санчо Панса и високия и кльощав претендент за скитащ рицар, което всъщност не е развито така от Сервантес, изниква още с първите илюстрации. Фикцията за красивата и целомъдрена Дулсинея, представена от Сервантес, се появява в илюстрациите като недодялана селянка, каквато в действителност е била.

През XVIII в. настъпват още по-големи промени в интерпретацията на образа на Дон Кихот заедно с нарастващата оценка за Сервантес като писател. Появата на луксозни издания с биографии на автора и многобройни гравюри, илюстрации на отделните епизоди, алегорични изображения и карти превръща хумористичната книга във великолепен екземпляр, достоен да заема място сред най-големите класици и в най-изтънчените библиотеки.

Така например английското издание на Тонсон от 1738 г. от Лондон, публикувано на испански език, представлява грандиозен проект, който включва биографията на Сервантес от Грегорио Маянс и Сискар, два великолепни портрета, на единия от които Сервантес е изобразен като велик и почитан човек на перото, а на другата гравюра - като митичния герой Херкулес, заобиколен от Музите.

Докато предходните изследователи виждат в Дон Кихот пародия на популярните по онова време романи за скитащи рицари, то изданието на Маянс приписва на автора един по-скоро сатиричен замисъл, преобладайки Дон Кихот в неокласически одежди, като защитник на разума и цивилизацията срещу невежеството. Тази концепция е отразена в илюстрациите към епизодите в романа, в които проличава по-различна повествователна интерпретация с Дон Кихот, явяващ се не само като човек, загубил разума си, но и като човек, от който можем да се учим. Избегнати са най-безумните и комични сцени, като тези с вятърните мелници.

Изданието на Ибара от Мадрид, спон-

más disparatadas u humorísticas, como la de los molinos de viento.

La edición de Madrid Ibarra, patrocinada por la Real Academia de la Lengua, sigue la misma línea de la de London Tonson. Se muestra como el lenguaje del neoclasicismo, en gran parte visual, da lugar a una lectura más sentimental de la historia en la cual Don Quijote emerge como un héroe. Al hilo de las ilustraciones de esta monumental edición se introduce un vocabulario heroico, otorgando dignidad y fuerza al personaje, aún apaleado y caído, y dejando a un lado el aspecto más cómico de las situaciones.

Con la llegada masiva de ediciones en el Siglo XIX, se reproducen viñetas integradas en los textos, junto con páginas completas de ilustraciones, donde conviven los aspectos cómicos y sentimentales en un mismo volumen, posibilitando así la coexistencia de una multiplicidad de interpretaciones visuales de Don Quijote.

En la edición de London Cadell de 1818, Robert Smirke diseña dos ilustraciones bastante diferentes entre sí, aunque ambas referidas a su penitencia en Sierra Morena, en las que el caballero errante se quita los pantalones y realiza hazañas acrobáticas como prueba de su devoción a Dulcinea. Una de ellas, ocupando una página entera, muestra al caballero soñador, a medio vestir y sentado en lo alto de una colina, en una interpretación romántica de la novela. La otra, una viñeta de la misma escena, con un Don Quijote haciendo piruetas con las piernas desnudas y un Sancho Panza sorprendido, refleja el aspecto más tradicional y cómico de la situación.

En la edición de Paris Hachette de 1863, las ilustraciones de Gustav Doré aprovechan toda la diversidad de la tradición iconográfica para crear una visión exuberante, y a veces contradictoria, de la novela de Cervantes. El ilustrador francés lleva la tradición sentimental a sus extremos, reflejando a Don Quijote no solo como el héroe que él creía ser, sino también contemplando el

сорирано от Кралската езикова академия следва същата линия като тази на Тонсон от Лондон. Показва как доста образният език на неокласицизма дава един по-сантиментален прочит на историята, в която Дон Кихот се издига като герой. В унисон с илюстрациите на това забележително издание се появява и лексика с героични термини, придаваща достойнство и сила на персонажа, дори когато е пребит и паднал, оставяйки настрана комичността на ситуациите.

С появата на масовите издания през XIX в. започват да се пресъздават както скици, вмъкнати в самите текстове, така и илюстрации, поместени на цели страници. Това позволява в едно и също издание да съжителстват комични и сантиментални елементи, допринасящи за паралелното съществуване на множество визуални интерпретации на Дон Кихот.

В изданието на Кадел от Лондон от 1818 г., Роберт Смирке скицира две доста различни илюстрации, макар че и двете се отнасят до покаянието на скитащия рицар в Сиера Морена. В тях той си сваля панталоните и прави акробатични подвизи като доказателство за любовта му към Дулсинея. Едната заема цяла страница и изобразява рицаря - мечтател полуоблечен, седнал на един хълм, в романтична интерпретация на романа. Другата винетка от същата сцена с Дон Кихот, правещ пируети с голи крака и един озадачен Санчо Панса, отразява най-традиционната и комична страна на ситуацията.

В изданието на Ашет от Париж от 1863 г. илюстрациите на Гюстав Доре използват цялото многообразие на изобразителното изкуство, за да създадат пишна, макар и понякога противоречива визия на романа на Сервантес. Френският илюстратор стига до крайност в сантименталната традиция, представяйки Дон Кихот не само като героя, за когото го мисли, но и възприемайки неговия светоглед. Същото издателството пуска през 1869 г. ново издание, еднакво с първото, но в по-малък формат. Има и едно немско по-късно издание след 1893 г.,



mundo desde su perspectiva. La misma editorial realizó una nueva edición en 1869, igual que la anterior pero de menor formato. Hubo una edición alemana posterior de 1893, ilustrada también por Gustave Doré, *Don Quijote von der Mancha* (Leipzig. Derlag von Th. Knaur).

Veámos como en las ediciones de lujo del Siglo XVIII, la tendencia de editores y biógrafos a canonizar a Cervantes y su novela iba emparejada con un vocabulario visual de ilustraciones de estilo neoclásico que favorecían una interpretación sentimental de Don Quijote. Estas ediciones de monumental escala consiguieron configurar a Cervantes como un autor clásico y, para ello, las ilustraciones muestran intencionadamente una perspectiva unilateral de la compleja novela, sacrificando los aspectos de humor e ironía.

En cambio, las ediciones del Siglo XIX, con una producción más divulgadora y barata, e incluyendo viñetas, frontispicios y remates, vuelven a introducir los episodios cómicos que aparecen junto con los más sentimentales. Es más, se quiso hacer visible la perspectiva de Don Quijote, con todos sus excesos, como se ve en las imágenes de Doré. De esta manera el personaje de Don Quijote escapa de la estrecha consideración de mero instrumento para atacar las novelas de caballería y se convierte en un héroe de la imaginación popular.

Cervantes ya debió vislumbrar las múltiples interpretaciones que admitirían las afirmaciones de su maravilloso chiflado cuando en el prólogo de la Primera Parte bromea diciendo: “Pero aunque yo parezca el padre, soy el padrastro de Don Quijote”.

En cualquier caso, estas imágenes visuales presentaron interpretaciones críticas que contribuyeron a formar y representar la concepción histórica de la novela. Las ilustraciones revelan así una variedad intrigante de cambios históricos que afloran en las controversias, debates y conflictos de intereses que rodean las diferentes interpretaciones de Don Quijote. Todo ello evoca te-

отново илюстрирано от Гюстав Доре, *Don Quijote von der Mancha* (Leipzig. Derlag von Th. Knaur).

Виждаме как в луксозните издания от XVIII в. тенденцията на издателите и биографичните автори да канонизират Сервантес и романа му, върви ръка за ръка с визуалния език на илюстрациите в неокласически стил, които допринасят за по-скоро сантименталната интерпретация на Дон Кихот. Тези мащабни издания отреждат място на Сервантес сред класическите автори, но за да постигнат целта си, илюстрациите преднамерено показват само една от перспективите на сложното повествование, жертвайки хумора и иронията.

За това пък по-евтините и с по-широко разпространение издания от XIX в., с рисунки, заглавни страници и серифи отново въвеждат комичните епизоди, които се появяват заедно с най-сантименталните. Нещо повече, налице е желание да се представи перспективата на Дон Кихот, с всичките му крайности, така както се вижда в изображенията на Доре. По този начин героят на Дон Кихот се измъква от ограниченото схващане за него просто като инструмент за порицание на рицарските романи и се превръща в герой на народното въображение.

Сервантес най-вероятно е прозрял многобройните интерпретации, които допускат идеите му за великолепия безумец, когато в пролога на първата част се шегува: “Аз обаче съм всъщност пастрок, а не роден баща на Дон Кихот”.

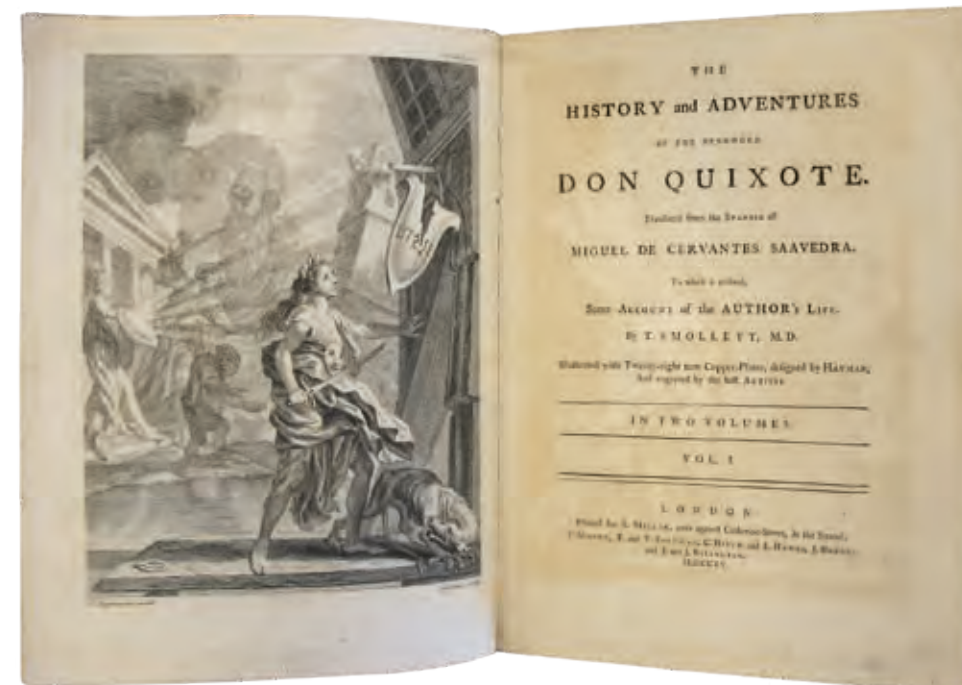
При всички положения визуалните изображения представят критичните тълкувания, които са допринесли за формирането и пресъздаването на историческия замисъл на романа. Така илюстрациите разкриват интригуващо разнообразие от исторически промени, които проличават в противоречията, споровете и конфликтите на интереси, заобикалящи различните интерпретации на Дон Кихот. Всичко това поражда в съзнанието теми от голям интерес като създаването на канони, визуалната семиотика или

mas de gran interés como la formación de cánones, la semiótica visual o el impacto de los medios visuales en la opinión pública, que siguen siendo de plena actualidad.

въздействието на визуалните средства върху общественото мнение, които са напълно актуални и днес.

## Imágenes de Don Quijote: Las ilustraciones de la Exposición

La exposición “La imagen del Quijote a través de los siglos.” contiene 28 ilustraciones de tres de las primeras siguientes ediciones de la novela:



Edición de T. Smollett –  
Londres 1755.

Изданиято на  
Т. Смолет -  
Лондон, 1755 г.

*The History and Adventures of the Renowned Don Quixote* es la traducción al inglés por T. Smollett desde el español de los dos volúmenes que componen la obra *Don Quijote*. Es una de las más populares y está dedicada, el 7 de febrero de 1755 en Londres, al Embajador de España en Gran Bretaña, Ricardo Wall, probablemente buscando su apoyo y prestigio en la difusión.

*The History and Adventures of the Renowned Don Quixote* е преводът на Т. Смолет от испански на английски език на двата тома, от които се състои романът Дон Кихот. То е едно от най-популярните издания и, на 7 февруари 1755 г. в Лондон, е посветено на посланика на Испания във Великобритания, Рикардо Уол, вероятно търсейки неговата подкрепа и престиж при разпространението на романа.



Tobías Smollett (Escocia 1721- Livorno 1771) fue médico, escritor, historiador, periodista, traductor y cervantista británico. Gracias a sus conocimientos del español, adquiridos durante su etapa en el Caribe, tradujo *Don Quijote de la Mancha* (1755). Smollett incluyó una breve biografía de Cervantes y numerosas anotaciones para que el público inglés pudiera entender las costumbres y lenguaje de las España del SXVII. De esta traducción se dice que logró mantener la frescura y el humor del original.

La lujosa edición se acompaña de 28 ilustraciones diseñadas por Hayman y grabadas por los mejores artistas. Francis Hayman (Exeter 1708-1776) fue un pintor e ilustrador inglés que llegó a ser miembro fundador de la Royal Academy en el año 1768 y más tarde su primer bibliotecario.

En 1761 se realizó una revisión de la anterior, con nuevas imágenes de Hayman. Fue muy popular en el SXIX y aún se edita hoy en día en el mundo anglosajón.

Fue esta segunda edición de 1761 la que George Washington encarga el día en que firmó la Constitución americana, anotando en su diario personal estos dos hechos como los acontecimientos importantes de ese día, y que le acompañó como libro de cabecera durante años.

Hayman supo situar al Quijote a medio camino entre la visión neoclásica y didáctica y la más satírica, sin olvidar elementos teatrales característicos de este pintor. De este modo, en Hayman encontramos algunas de las nuevas formulaciones iconográficas que se van a multiplicar a principios del siglo XVIII alrededor de la figura de don Quijote, del libro y del personaje.

La Exposición muestra seis de estas ilustraciones.

Тобайъс Смолет (Шотландия 1721 г. - Livorno 1771 г.) е бил лекар, писател, историк, журналист, преводач и британски изследовател на Сервантес. Благодарение на познанията му по испански език, придобити по време на престоя си на Карибите, превежда *Дон Кихот де Ла Манча* (1755 г.). Смолет помества кратка биография на Сервантес и множество анотации, за да може английската публика да разбере традициите и езика на Испания от XVII в. За този превод се твърди, че е съумял да запази свежестта и хумора на оригиналната творба.

Луксозното издание е придружено от 28 илюстрации от Хейман и гравирани от най-добрите художници. Франсис Хейман (Ексетър 1708-1776 г.) е английски художник и илюстратор, който става член-основател на Кралската академия през 1768 г. и по-късно неин първи библиотекар.

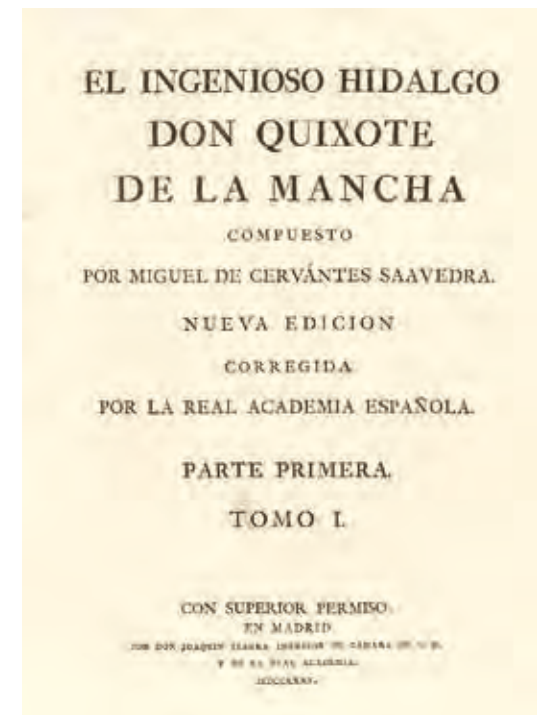
През 1761 г. се преработва предишното издание, с нови изображения на Хейман. То е било много популярно през XIX в. и продължава да се преиздава и днес в англоезичния свят.

Именно второто издание от 1761 г. е това, което Джордж Вашингтон поръчва в деня, в който подписва американската конституция и записва в личния си дневник тези две събития като най-важните за деня. Това издание го придружава като настолна книга години наред.

Луксозното издание е допълнено с 28 илюстрации, скицирани от Хейман и гравирани от най-добрите художници. Франсиз Хейман (Ексетър 1708-1776 г.) е английски художник и илюстратор, който става член и основател на „Роял академи“ през 1768 г., а по-късно неин пръв библиотекар.

Хейман съумява да постави Дон Кихот по средата между неокласическата и дидактическата визия и най-сатиричната такава, без да пропусне характерните за него театрални елементи. Така у Хейман откриваме някои от новите иконографични формулировки, които все по-често са свързани с образа на Дон Кихот, книгата и персонажа в началото на XVIII в.

Изложбата показва шест от тези илюстрации.



Esta espléndida edición en cuatro volúmenes de “El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha” fue concebida por la Real Academia en 1773 con la intención de superar a todas las anteriores e indicar el camino para ediciones sucesivas.

Nace con la intención de ofrecer al público un texto “puro y correcto”, para lo que realiza una revisión minuciosa, con corrección de las numerosas erratas a cargo de los académicos Manuel de Lardizabal, Vicente de los Ríos e Ignacio Hermosilla, a quienes debemos el Prólogo, la “Vida de Cervantes”, y el análisis y el plan cronológico de la novela que acompañan a esta edición.

También se dio mucha importancia a los aspectos materiales de la obra, a la que se quiso dar magnificencia a través de la calidad del papel de hilo especial, que se encargó a José Llorens en Cataluña, el cuidado en la letra, la impresión y los dibujos, para los que se contó con los mejores ilustradores y grabadores de la época.

El esmero de la edición se realiza con una biografía de Cervantes y un retrato suyo, para lo que se llevó a cabo una trabajosa búsqueda hasta dar con una obra de Alonso del Arco, muy similar al de la edición de Londres de 1738, y que debió ser copia de algún

Edición de la Real Academia Española de la Lengua - 1780

Издание на Испанската кралска езикова академия – 1780 г.

Това забележително издание от четири тома на „Знаменитият идалго Дон Кихот де ла Манча“ е изготвено от Кралската академия през 1773 г. с намерението да надмине всички предишни издания и да маркира пътя на следващите.

Това издание се заражда, за да предложи на читателите един „изчистен и точен“ текст. За целта учените Мануел де Лардисабал, Висенте де лос Риос и Игнасио Ермосия правят обстойна проверка и поправят многобройните грешки в текста. На тях дължим и въведението „Животът на Сервантес“, анализът и хронологията към романа, които придружават това издание.

Особено внимание е обърнато на външния вид на книгата, чрез качеството на специалната тъкана хартия, възложено на Хосе Лоренс в Каталуня. Вниманието към шрифта, печатането и илюстрациите са възложени на най-добрите илюстратори и гравьори от тази епоха.

Особено внимание в това издание е обърнато на биографията на Сервантес и неговия портрет. За целта се реализира задълбочено търсене до намирането на една творба на Алонсо дел Арко, много подобна на лондонското издание от 1738 г., което най-вероятно е копие на хубав оригинал,



buen original hecho en vida de Cervantes.

La impresión corrió a cargo del aragonés Joaquín de Ibarra, impresor de Cámara de Su Majestad y de la Academia, concluyéndose en 1780. Esta edición, conocida como el Quijote de "Ibarra" o "de la Academia", fue la mejor realizada hasta entonces. Dos años más tarde fue reeditada en un formato más económico, y en 1787 en seis tomos, respetando en ambos casos el texto original.

Las ilustraciones de esta edición reflejan con fidelidad el contexto histórico en el que se desarrolla la acción de la novela, poniendo en ello especial cuidado la Academia que eligió los 36 temas de las aventuras principales de la obra que se facilitaron a dibujantes y grabadores. En las láminas, estampas, cabeceras y remates que adornaron toda la obra, se prestó particular atención a la vestimenta, tomándose como modelo varias pinturas y retratos de la época existentes en el Palacio Real y del Buen Retiro y de la Armería del Rey para las armas y armadura de Don Quijote. Se incluyó un precioso mapa de la "Ruta de Don Quijote" realizado por Tomás López, geógrafo de Su Majestad.

En su análisis de la novela, Vicente de los Ríos vislumbra la sabiduría del personaje de Don Quijote y observa que, cuando no está lidiando con sus asuntos de caballero errante, este loco se comporta como un educado caballero. Uno de los ilustradores, José del Castillo, utiliza este lenguaje heroico cuando representa la diferentes escenas de Don Quijote, que aunque en situaciones ridículas cuando no burlado o apaleado por los pastores, muestra la dignidad del caído haciendo frente al brutal golpe de los campesinos con su escudo alzado. El caballero aparece fuerte, gallardo y con una mirada valiente.

La muestra actual expone 16 de estas ilustraciones, entre las que se encuentra el retrato de Miguel de Cervantes y la imagen de la portada de la obra.

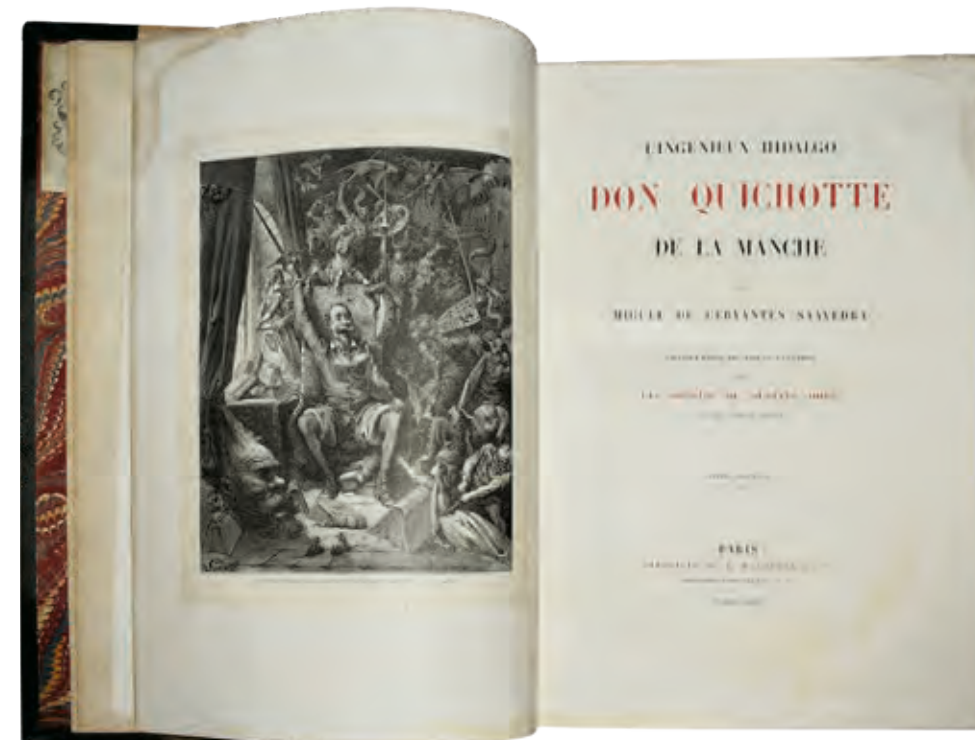
направено докато Сервантес все още е бил жив.

С печатането, което завършва през 1780 г., се заема арагонецът Хоакин ди Ибара, печатар от Камарата на Негово Величество и на Академията. Изданието, известно като Кихот на „Ибара“ или на „Академията“, било най-доброто до тогава. Две години по-късно е преиздадено в по-икономичен формат, а през 1787 г. в шест тома, и в двата случая в съответствие с оригиналния текст.

Илюстрациите от това издание отразяват с точност историческата действителност, в която се развива действието в романа. Академията обръща особено внимание на този факт при избора на 36 теми от основните събития в творбата, с които са натоварени художници и илюстратори. Специално внимание по илюстрациите, щампите, заглавните страници и фризовете е обърнато на облеклото. За модел на оръжията и бронята на Дон Кихот са взети картини и портрети от времето на кралския дворец от двореца „Буен Ретиро“ и от кралския арсенал. Включена е и забележителна карта от „Маршрута на Дон Кихот“ от Томас Лопес, географ на Негово Кралско Величество.

Висенте де лос Риос, в своя анализ на романа, очертава мъдростта на персонажа на Дон Кихот и разкрива, че когато не се занимава с делата си на скитащ рицар, този безумец се държи като истински благородник. Един от илюстраторите, Хосе дел Кастийо, използва този героичен език при представянето на различните сцени с Дон Кихот, който дори и в комични ситуации, когато не е подиграван или бит, достойно се изправя с вдигнато копие като силен и храбър рицар, със смел поглед.

В настоящата изложба са представени 16 от тези илюстрации, сред които портрета на Мигел де Сервантес и картина от корицата на творбата.



Edición de Paris Hachette de 1863.

Издание на Парис Ашет от 1863 г.

L'ingénieux hidalgo Don Quichotte de La Manche, publicada en 1863 por la librería de París L. Hachette, es la primera edición ilustrada traducida al francés. Louis Viardot es el traductor, que incorpora también una introducción sobre la vida y obra de Cervantes. En ésta se compromete a un trabajo totalmente fiel al modelo, sin corregir siquiera las faltas, sin "nada omitir y nada añadir" como diría el propio Cervantes.

La editorial encargó las ilustraciones a Gustave Doré, quien realizó hasta 370, la mayoría de ellas de gran formato, y que fueron objeto de grabados por H. Pisan.

Gustave Doré (Estrasburgo 1832 – París 1883) fue pintor, escultor e ilustrador, y considerado internacionalmente uno de los más famosos ilustradores del siglo XIX. Entre sus trabajos más notables pueden citarse las ilustraciones de la Biblia y la Divina Comedia, además de las de El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha.

El pintor hizo por España varios largos viajes para inspirarse directamente en los lugares cervantinos. Las notas realizadas en estos viajes entre 1862 y 1873 las enviaba pe-

L'ingénieux hidalgo Don Quichotte de La Manche, публикувано през 1863 г., е първото илюстровано издание, преведено на френски език. Преводачът е Луи Виардо, който добавя въведение към живота и творчеството на Сервантес. В него той се уверява, че преводът му напълно отговаря на модела на романа, без корекции, без да „премахва или добавя нищо“, както би казал самия Сервантес.

Издателството възлага илюстрациите на Гюстав Доре, който прави цели 370, повечето в голям формат, които са използвани за гравюри от Х. Писан.

Гюстав Доре (Страсбург 1832 г. – Париж 1883 г.) е художник, скулптор и илюстратор, международно признат като един от най-известните илюстратори на XIX век. От творбите му, освен илюстрациите към „Знаменитият идалго Дон Кихот де ла Манча“, следва да бъдат изтъкнати и тези към Библията и „Божествена комедия“.

Художникът предприема няколко дълги пътувания из Испания, за да получи директно вдъхновение от родината на Сервантес. Бележките му от тези пътувания между 1862 г. и 1873 г. периодично изпраща на списание





Retrato de Gustav Doré.  
Портрет на Густав Доре.



Grabado representando a Don Quijote por Gustav Doré.  
Гравюра, изобразяваща Дон Кихот, от Густав Доре.

riódicamente a la revista “Le Tour du Monde” que durante 11 años las va publicando en fascículos, apareciendo en 1874 una edición completa de la obra “Viajes en España”.

Doré es uno de los mejores ilustradores de El Quijote y el que quizás supo mejor interpretar a Cervantes. La demencia o locura del caballero es uno de los aspectos que más y mejor se propuso recalcar en su tarea de ilustrar la obra. Sus dibujos dan continuidad a la corriente sentimentalista, con exuberantes imágenes, pero integrando también los aspectos humorísticos, según la tendencia interpretativa de la obra a lo largo del XIX.

Estas maravillosas imágenes se recrean en la belleza de sus paisajes, sus cielos y sus lunas casi mágicos, los claroscuros que dan vida a los personajes, la melancolía del rostro de Don Quijote, que nos hablan de idealismo y del Doré más romántico.

Doré adquirió además nuevas capacidades técnicas para explorar los tonos oscuros a través del grabado en madera, lo que le permitió deleitarse con escenas nocturnas y sus ambientes más lúgubres, haciendo a los lectores experimentar el temor del caballero errante y su escudero.

Esta inversión de perspectivas es fruto de la evolución de la narrativa visual. No obstante, Doré no renuncia, como se ha dicho, al aspecto cómico. Volviendo a la escena de los molinos de viento, Doré pone en primer plano la derrota de Don Quijote, mientras que el aspa hecha jirones levanta en el aire a Rocinante y al frustrado loco, echando literalmente por tierra la batalla entre el héroe y los gigantes.

“Le Tour du Monde”, което прави отделни публикации в продължение на 11 години, а през 1874 г. ги издава изцяло като „Пътвания из Испания“.

Доре е един от най-изтъкнатите илюстратори на Дон Кихот и може би най-добре интерпретиралият Сервантес. Той може би най-много и най-добре изтъква в илюстрациите си деменцията или лудостта на рицаря. Неговите творби продължават т. нар. сантиментално течение с пищни образи, но включвайки хумористични аспекти, според художествените тенденции на XIX век.

Тези забележителни илюстрации възраждат по вълшебен начин пейзажите, небето и луната, светлосенките оживяват героите, меланхолията в изражението на Дон Кихот, представяща идеализма и романтичността на Доре.

Освен това, Доре придобива нови техники при използването на тъмни тонове чрез гравюри върху дърво, което му позволява да пресъздаде нощните сцени и най-мрачните им пейзажи, които карат читателите да изпитат страха на скитания рицар и неговия оръженосец.

Тази промяна в перспективата е резултат от еволюцията на визуалния разказ. Въпреки това, Доре на се отказва и от комичния аспект. Връщайки се към сцената с вятърните мелници, Доре слага на преден план поражението на Дон Кихот, докато витлото изработен от жиронци, вдига във въздуха Росинанте с ядосаният безумец и опропастява битката между героя и гигантите.



Edición inglesa, Londres 1755. Traducción-T. Smollett. Diseño ilustraciones-Hayman.

Английско издание, Лондон 1755 г. Превод-Т. Смолет. Иллюстрации-Хайман.

LOS GRABADOS  
DE LA EXPOSICIÓN

ГРАВИЮРИТЕ  
ОТ ИЗЛОЖБАТА



J. Hayman inv.

DON QUIXOTE DE LA MANCHA.

J. Ravenet Sculp.





*Hoyman del.*

DON QUIXOTE DE LA MANCHA.

*C. Grogan sculp.*



*Hoyman del.*

DON QUIXOTE DE LA MANCHA.

*Chavet sculp.*





*F. Hayman inv. et del.*

DON QUIXOTE DE LA MANCHA.

*C. Grignon sculp.*



*F. Hayman inv. et del.*

DON QUIXOTE DE LA MANCHA.

*C. Grignon sculp.*





*F. Hayman inv. et del.*

DON QUIXOTE DE LA MANCHA.

*C. Viviani sculp.*

Edición de la Real Academia Española de la Lengua de 1780. Grabados de Antonio Carnicero, José del Castillo, Bernardo Barranco, Gregorio Ferro, José Brunete, Jerónimo Gil.

Издание на Испанската кралска езикова академия от 1780 г. Гравюри от Антонио Карнисеро, Хосе дел Кастийо, Барнаро Баранко, Грегорио Феро, Хосе Брунете, Херонимо Хил.







*Joseph Brunete la inv. y dibujo*

*Pablo Pasqual Molero la grabo*

*Queda don Quixote colgado por una muñeca de el cabestro del Rucio por industria de Alarcón*





*Antonio Carnicero la inv. y dibujó.*

*Antonio Fabregat la gravó.*

*Siéntase Sancho a comer en público estando en el Gobierno,  
y el Dr. Pedro Recio no le dexa comer*



*Antonio Carnicero la inv. y dibujó.*

*Fernando Simia la gravó en Madrid 1778.*

*Cae malo don Quixote, y habiendo recobrado el juicio detesta de los libros  
de caballerías, hace su testamento, y muere*





*Antonio Carriazo la inventó y dibujó.*

*Augustin Vallot le grabó en Ginebra.*

*Dorotea, huyendo ser la Princesa Micomicona, pide a don Quixote la ponga en posesión de su Reyno*



*Bernardo Barranco la inventó y dibujó.*

*Fernando Ojeda le grabó en Madrid. 1778*

*Llega a su aldea don Quixote sobre un carro, creyendo que le llevan encantado*





*Joseph del Castillo la inv. y dibujó.*

*Manuel Salvador Carmona la grabó en Madrid 1777.*

*Acomete don Quixote a unos Monges Benedictinos creyendo que eran Encantadores que llevaban presa una doncella en un coche*



*Joseph del Castillo la inventó y dibujó.*

*Gerónimo A. Gil la grabó.*

*El Ventero acompañado de un muchacho y dos mozas arma caballero a don Quixote en el patio de la venta*





Joseph del Castillo la inventó y dibujó.

Joaquín Bolívar la grabó.

*Desfiende en público don Quixote que la bacía que había quitado al barbero era el Yelmo de Mambrino*



Antonio Carnero la invió y dibujó.

Francisco Montaner la grabó en Madrid 1779.

*Se despide Sancho de los Duques, y toma la bendición de don Quixote para ir a su Gobierno*





Gregorio Ferro la inv<sup>o</sup> y dibujó

Francisco Muntaner la Gravó en Madrid 1778.

Al entrar don Quixote en su aldea encuentra unos muchachos peleando por una jaula de grillos, y una liebre perseguida de unos cazadores, lo que cree ser de mal agüero

Edición de Paris Hachette de 1863. Ilustraciones de Gustave Doré. Grabados de H. Pisan.  
Издание на Парис Ашет от 1863г. Иллюстрации на Гюстав Доре. Гравюри на Х. Писан.



En esto hizo su operación el brebaje...





No más; cesen mis alabanzas, dijo a esta sazón Don Quijote.

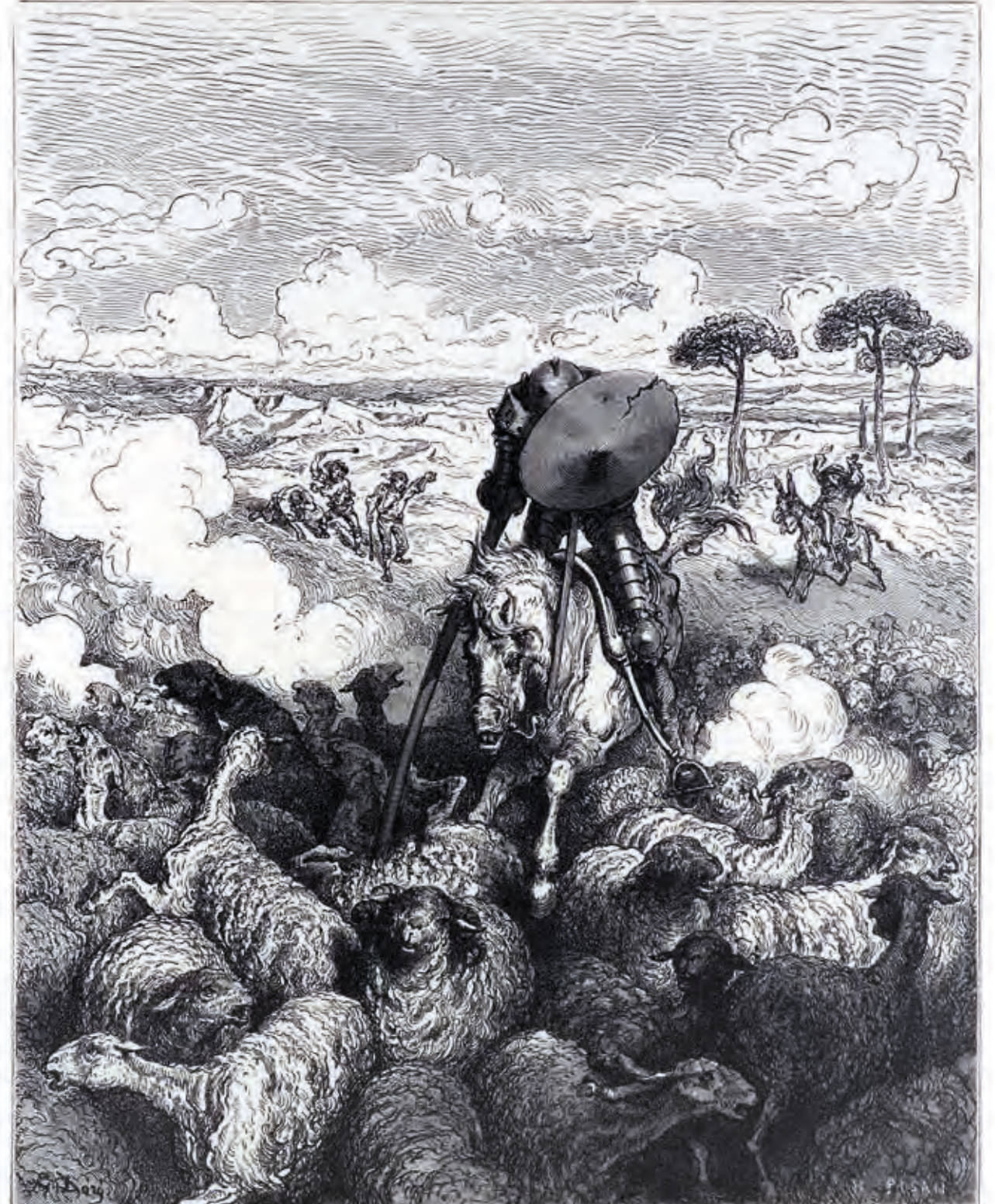


Vaya la vuestra merced a apeaar a mi señora la Duquesa.





Llévesele la fantasía de todo aquello que leía en los libros



Esto diciendo, se entró por medio del escuadrón de ovejas.





Cuando Don Quijote se vió de aquella manera enjaulado...



sólo he menester que vuestra merced me pague el gasto...





Entrada de Don Quijote en Barcelona.



Témome que los han de alcanzar y los han de volver atados a la cola de su mismo caballo...





...Ilevándose tras sí al caballo y al caballero...

LOS PANELES  
DE LA EXPOSICIÓN

ΠΑΝΕΛΑ  
ΟΤ ΙΖΛΟΖΒΑΤΑ



# Miguel de Cervantes y su genial obra

## Мигел де Сервантес и неговото велико дело

"La imagen del Quijote a través de los siglos" es una exposición realizada por la Embajada de España en Bulgaria en colaboración con la Biblioteca Nacional "San Cirilo y Metodio", con el objetivo de mostrar al visitante una serie de grabados sobre los personajes y aventuras de Don Quijote guiados por la interpretación e imaginación de diversos artistas en las primeras ediciones de esta obra.

„Образът на Дон Кихот през вековете. Издания от фонда на Националната библиотека“ е изложба, организирана от посолството на Испания в България в сътрудничество с Националната библиотека с цел да покаже на посетителя поредица от илюстрации на героите и приключенията от творбата „Дон Кихот“, водени от интерпретацията и въображението на различни художници в първите издания на това произведение.

### Miguel de Cervantes Saavedra, uno de los más grandes y universales escritores

**Мигел де Сервантес Сааведра, един от най-великите и универсални писатели**

Nacido el 29 de septiembre de 1547 en la ciudad de Alcalá de Henares en una familia honorable pero pobre, no pudo recibir unos buenos estudios, por lo que su educación fue autodidacta. Residió en varias poblaciones, y en 1566 se estableció en Madrid donde escribió sus primeros poemas. En 1569 viajó a Roma y allí se alistó en la Armada. Tras varios años de vida de guarnición en Cerdeña, Lombardía, Nápoles y Sicilia, regresaba a España cuando su barco fue abordado por corsarios que lo vendieron como esclavo en Argel. Allí permaneció cautivo cinco años. A su regreso a España, se dedicó a realizar encargos para la Corte. A partir de ahí, empieza a escribir y publicar sus obras, sin alcanzar la fama. Cuando escribió en 1605 la primera parte del Quijote, el éxito fue inmediato, pero no le sacó de la miseria. Meses antes de su muerte, envió a la imprenta el segundo tomo, con lo que quedaba completa la obra que lo sitúa como uno de los más grandes escritores de la historia y como el fundador de la novela en el sentido moderno. Murió pobre en Madrid el 23 de abril de 1616.

Роден на 29 септември 1547 г. в град Алкала де Енарес в почтено, но бедно семейство, той не получава възможност за добро обучение и се самообразова. Живее в различни градове, а през 1566 г. се установява в Мадрид, където пише първите си стихотворения. През 1569 г. пътува до Рим и там се записва във военноморските сили. Служи няколко години в Сардиния, Ломбардия, Неапол и Сицилия и на връщане към Испания корабът му е превзет от корсари, които го продават в робство в Алжир. Там той остава в плен в продължение на пет години. След завръщането си в Испания той се посвещава на изпълнението на поръчки за кралския двор. От този момент се посвещава да пише и издава произведенията си, без да постигне известност. Когато през 1605 г. написва първата част на Дон Кихот, успехът е мигновен, но не го измъква от бедността. Месеци преди смъртта си изпраща на издателството втория том на Дон Кихот, с което завършва произведението. Това го превръща в един от най-великите писатели в историята и основател на съвременния роман. Умира в бедност и забравя в Мадрид на 23 април 1616 г.

### “El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha”

„Гениалният идалго Дон Кихот де ла Манча“

Cuenta la historia de Alonso Quijano, un hombre de campo cuya hacienda limitada se ha visto afectada por los costes causados, tanto para su cartera como para su estabilidad mental, por su incesante consumo de novelas de caballería. Proclamándose a sí mismo el caballero errante Don Quijote de la Mancha, en una época en la que los caballeros ya no existían, se embarca acompañado por el campesino Sancho Panza en aventuras imaginarias de las que sale la mayor parte de las veces apaleado o burlado por aquellos que lo consideran, en el mejor de los casos, un loco si no un idiota.

Книгата разказва историята на Алонсо Кихано, селянин, чието имение е в упадък поради финансови проблеми и влошено душевно здраве, дължащо се на постоянното четене на кавалерски романи. Самопровъзгласявайки се за скитаният рицар Дон Кихот де ла Манча във времена, в които рицарите вече не съществуват, и придружен от селянина Санчо Панса, той се впуска във въображаеми приключения, които в повечето случаи приключват с побой или погизравка от страна на считащите го (в най-добрия случай) за луд или идиот.



# Difusión universal de Don Quijote

## Светновното разпространение на Дон Кихот

La historia y fama de Don Quijote de la Mancha ha llegado a nuestros días a través de sus múltiples ediciones y traducciones. Nada más aparecer, El Quijote se convirtió en una propuesta editorial que triunfa en toda Europa. En apenas cincuenta años había sido traducido al inglés, francés, alemán, italiano y holandés.

Al finalizar el Siglo XVII se tienen noticias de hasta 31 ediciones en español, 24 en francés, 8 en inglés, 5 en alemán y holandés y 3 en italiano.

En el Siglo XVIII no cesa de crecer el interés por esta obra y se traduce al ruso, al danés, al polaco y al portugués.

En el Siglo XIX la obra cervantina se universaliza plenamente con nuevas traducciones al búlgaro, catalán, croata, checo, esloveno, finlandés, griego, húngaro, japonés, latín, rumano, sueco, serbio y tagalo. Casi dos centenares de ediciones en español y 577 en todo el mundo contribuyen a difundir la obra de manera extraordinaria en ese siglo.

Se dice que es la obra más editada y traducida de la historia después de la Biblia.

Историята и славата на Дон Кихот де ла Манча достига до наши дни благодарение на множество издания и преводи. Непосредствено след появата си, Дон Кихот де ла Манча се превръща в издание, което триумфира в цяла Европа. Само за петдесет години е преведен на английски, френски, немски, италиански и холандски. До края на XVII в. са известни 31 издания на испански, 24 на френски, 8 на английски, 5 на немски и холандски и 3 на италиански. През XVIII в. интересът към това произведение продължава да расте и то е преведено на руски, датски, полски и португалски. През XIX в. творчеството на Сервантес става напълно универсално с нови преводи на български, каталунски, хърватски, чешки, словенски, финландски, гръцки, унгарски, японски, латински, румънски, шведски, сръбски и тагалски. Почти двеста издания на испански и 577 по целия свят допринасят за разпространението на произведението по необикновен начин през този век. Твърди се, че това е най-редактираното и преведено произведение в историята след Библията.

### Las traducciones del Quijote al búlgaro y su recepción en la cultura

**Преводи на Дон Кихот на български език и възприемането му в културата**

La primera traducción de Don Quijote al búlgaro aparece en 1882, y fue obra de Histro N. Samsárov, quien la traduce desde el francés. La siguiente traducción (del ruso y el francés) la hace en 1893 el político y escritor Traiko Kitánchev. Treinta años más tarde destaca la traducción desde el ruso por parte de Dimitar Podvarzacov, como primera versión casi completa, tras las muchas abreviadas y adaptadas de años previos. A partir de este momento, se desencadena una verdadera avalancha de nuevas versiones, traducciones y reediciones. La primera traducción directa del español, de la I Parte completa de la novela, se realiza en 1947 por Petar Nekov con motivo del 400 aniversario del nacimiento de Cervantes, que se celebra con numerosos eventos, conferencias y lecturas públicas del Quijote, y enorme difusión en la prensa. En 1949, su hijo Todor Nekov traduce del español la II Parte. Especial mención merece por su rigor la traducción, en 1970, por Todor Neikov, acreedor en 1983 del Gran Premio de Traducción de Literatura Española del Ministerio de Cultura de España.

Първият превод на Дон Кихот на български език се появява през 1882 г. и е дело на Христо Н. Самсаров, който го превежда от френски. Следващият превод (от руски и френски) е направен през 1893 г. от политика и писател Трайко Китанчев. Тридесет години по-късно се откроява преводът от руски на Димитър Подварзачов, като първата почти пълна версия, след множеството съкратени и адаптирани версии от предишни години. От този момент нататък се отприщва истинска лавина от нови версии, преводи и преиздания. Първият директен превод от испански език на пълната част I на романа е направен през 1947 г. от Петър Нейков по повод 400-годишнината от рождението на Сервантес, която се отбелязва с множество събития, конференции и публични четения на Дон Кихот и широко отражение в пресата. През 1949 г. синът му Тодор Нейков превежда II част от испански език. Специално внимание заради своята строгост заслужава да се отдели на превода от 1970 г. на Тодор Нейков, награден през 1983 г. с Големата награда за превод на испанска литература от Министерството на културата на Испания.



El investigador de la recepción de la obra maestra de Cervantes en la cultura búlgara, Peter Velchev, afirma: "Para Bulgaria, lo mismo que para todo el mundo, Cervantes es Don Quijote y Don Quijote es España". La obra cervantina fue el primer y principal vehículo de introducción de la literatura española en Bulgaria, con un interés y admiración que se han mantenido a lo largo del tiempo. Hoy en día es la obra española más traducida y editada en Bulgaria.

Изследователят на отражението на шедьовъра на Сервантес в българската култура, Петър Велчев заявява: „За България, както и за целия свят, Сервантес е Дон Кихот и Дон Кихот е Испания“. Творчеството на Сервантес е първото и основно средство за въвеждане на испанската литература в България, с интерес и възхищение, които се запазват във времето. Днес това е най-превежданото и издавано испанско произведение в България.

Portada de Don Quijote traducida por Todor Neikov  
Коричка на Дон Кихот в превод на Тодор Нейков



# La visión de Don Quijote a través de las ilustraciones

## Образът на Дон Кихот чрез илюстрациите

Las ilustraciones de las primeras ediciones de la novela de Cervantes contribuyeron a convertir al alto y larguirucho Don Quijote y al bajo y grueso Sancho Panza en figuras básicas de la iconografía, fácilmente reconocibles. Ya desde las primeras ediciones, las aventuras y desventuras del ingenioso hidalgo fueron objeto de numerosas ilustraciones que jugaron un papel fundamental en dar vida y configurar la imagen de sus principales personajes, más allá e incluso transformando la descripción original estrictamente literaria.

Илюстрациите в първите издания на романа на Сервантес помагат за превръщането на високия, мършав Дон Кихот и ниския, набит Санчо Панса, в лесно разпознаваеми фигури в илюстрирането. Още от първите издания приключенията и злополуките на гениалния удалго са предадени в многобройни илюстрации, които изиграват основна роля за даването на живот и формирането на образите на главните герои, надхвърляйки и дори променяйки оригиналното литературно описание.



Grabado de Picasso de 1955  
Илюстрация на Пикасо от 1955 г.

### Evolución de la iconografía en las ediciones de El Quijote

#### Еволюция на илюстрациите в изданията на Дон Кихот

Las imágenes del Siglo XVI y XVII enfatizaron la locura del personaje principal, así como lo áspero y disparatado de sus episodios. Consideraban la obra como una parodia de la literatura popular de la caballería errante. En 1657 aparece la primera edición ilustrada del Quijote con la traducción al holandés de Lambert van den Bosch, donde aparecen 22 estampas y dos frontispicios que se copiarán y reeditarán en los años siguientes en numerosas y diferentes ediciones.

Изображенията от XVI и XVIII в. подчертават лудостта на главния герой, както и грубостта и безразсъдството на неговите прояви. Произведението е разглеждано като пародия на популярната литература за скитащи рицари. През 1657 г. се появява първото илюстрирано издание на Дон Кихот с превода на холандски език на Ламберт ван ден Босх, където са включени двадесет и две щампи и два фронтисписа, които ще бъдат копирани и преиздавани през следващите години в множество и различни издания.



Escena de los molinos de viento de la edición de Francfort de 1648

Сцена с ветерна мелница от изданието от Франкфурт от 1648 г.

Desde estas primeras ediciones, la iconografía de los personajes amplía las descripciones, no muy detalladas, que de ellos hace la novela. La cómica oposición del bajito y rechoncho campesino Sancho Panza, al alto y flaco asprante a caballero errante, y que en realidad no fue así desarrollada por Cervantes, emerge desde estas primeras ilustraciones. La edición de la London Hodking, en 1687, es un ejemplo de esa interpretación visual temprana.

От този първи издания илюстрациите на героите допълват не толкова подробните описания, които романът прави за тях. Кômичното противопоставяне на ниския, набит селянин Санчо Панса срещу високия, кльощав претенгент за скитащ рицар, което не е развито така от Сервантес, изниква още с първите илюстрации. Лондонското издание на Ходкинс от 1687 г. е пример за такава ранна визуална интерпретация.



# La visión de Don Quijote a través de las ilustraciones

## Образът на Дон Кихот чрез илюстрациите

### Evolución de la iconografía en las ediciones de El Quijote

#### Еволюция на илюстрациите в изданията на Дон Кихот



Esta edición de Mayans atribuye al autor una intención satírica, al vestirlo con atuendo neoclásico, como un defensor de la razón y la civilización contra la barbarie. Esta concepción se refleja en las ilustraciones de los episodios de la novela, en las que emerge una interpretación narrativa diferente con un Don Quijote que aparece no solo como un loco, si no como un hombre del que aprender, evitando representar las escenas más disparatadas u humorísticas, como la de los molinos de viento.

Това издание на Маянс приписва на автора един по-скоро сатиричен замисъл, преобличайки Дон Кихот в неокласически одежди, като защитник на разума и цивилизацията срещу невежеството. Тази концепция е отразена в илюстрациите към епизодите в романа, в които проличава по-различна повествователна интерпретация с Дон Кихот, явяващ се не само като човек, загубил разума си, но и като човек, от който можем да се учим. Избегнати са най-безумните и комични сцени, като тези с вятърните мелници.



La edición patrocinada por la Real Academia de la Lengua, sigue la misma línea y da lugar a una lectura más sentimental de la historia en la cual Don Quijote emerge como un héroe. Al hilo de las ilustraciones de esta monumental edición se introduce un vocabulario heroico, que da dignidad y fuerza al personaje, aún apaleado y caído, dejando a un lado el aspecto más cómico de las situaciones.

Изданието на Кралската езикова академия следва същата линия и дава повод за по-сентиментален прочит на историята, в която Дон Кихот се появява като герой. Наред с илюстрациите на това забележително издание се появява и лексика с героични термини, придаваща достойнство и сила на персонажа, дори, когато е пребит и паднал, оставяйки настрана комичността на ситуациите.



Con la llegada masiva de ediciones en el Siglo XIX, se reproducen viñetas integradas en los textos, junto con páginas completas de ilustraciones, donde conviven los aspectos cómicos y sentimentales en un mismo volumen, posibilitando así la coexistencia de una multiplicidad de interpretaciones visuales de Don Quijote, como ocurre en la edición de London Cadell de 1818. En la edición de Paris Hachette de 1863, las ilustraciones de Gustav Doré llevan la tradición sentimental a sus extremos, reflejando a Don Quijote con todos sus excesos. El personaje de Don Quijote se convierte en un héroe de la imaginación popular. En suma, las imágenes contribuyeron a formar las cambiantes interpretaciones que se han hecho de Don Quijote según las épocas y los diferentes artistas.

С появата на масовите издания през XIX в. започват да се възпроизвеждат както скици, вмъкнати в самите текстове, така и илюстрации, поместени на цели страници. Това позволява в едно и също издание да съжителстват комични и сентиментални елементи, допринасящи за паралелното съществуване на множество визуални интерпретации на Дон Кихот, както в изданието на Лондон Кадел от 1818 г. В изданието на Ашет от Париж от 1863 г. илюстрациите на Густав Дорé използват цялото многообразие на изобразителното изкуство, за да създадат пишна визия, отразявайки Дон Кихот с всичките му крайности. Дон Кихот се превръща в герой на народното въображение. Накратко, изображенията допринасят за оформянето на променящите се интерпретации на Дон Кихот според времето и различните художници.



Ejemplo de grabado encabezando un capítulo, de la edición francesa ilustrada por G. Doré.

Пример от илюстрации на глава от френското издание, илюстрирано от Г. Дорé.



## Las ilustraciones de la Exposición

### Илюстрациите от изложбата

La Exposición "La imagen del Quijote a través de los siglos" contiene 28 ilustraciones representativas de tres de las primeras ediciones de la novela.

Изложбата „Образът на Дон Кихот през вековете“ съдържа 28 илюстрации от три от първите издания на романа.

#### Edición de T. Smollett - Londres 1755

Издание на Т. Смолет - Лондон 1755г.

*The History and Adventures of the Renowned Don Quixote* es la traducción al inglés por T. Smollett de Don Quijote. Es una de las más populares y está dedicada, el 7 de febrero de 1755 en Londres, al Embajador de España en Gran Bretaña, Ricardo Wall.

*The History and Adventures of the Renowned Don Quixote* - Историята и приключенията на известния Дон Кихот е английският превод на Дон Кихот, направен от Т. Смолет. Това е един от най-популярните преводи и, на 7 февруари 1755 г. в Лондон, е посветен на посланика на Испания във Великобритания, Рикардо Уол.



Portada de la edición inglesa de 1755 de Smollett, imagen de la Biblioteca Nacional

Заглавна страница от английското издание на Смолет от 1755 г., изображение от Националната библиотека

Tobias Smollett (Escocia 1721 - Livorno 1771) fue médico, escritor, historiador, periodista, traductor y cervantista británico. Gracias a sus conocimientos del español, adquiridos durante su etapa en el Caribe, tradujo Don Quijote de la Mancha (1755). Incluyó una breve biografía de Cervantes y numerosas anotaciones para que el público inglés pudiera entender las costumbres y lenguaje de las España del SXVII. De esta traducción se dice que logró mantener la frescura y el humor del original.

Тобайъс Смолет (Шотландия 1721 г. - Ливорно 1771 г.) е британски лекар, писател, историк, журналист, преводчик и изследовател на Сервантес. Благодарение на познанията му по испански език, придобити по време на престоя си на Карибите, превежда Дон Кихот де ла Манча (1755 г.). Смолет помещава кратка биография на Сервантес и множество анотации, за да може английската публика да разбере традициите и езика на Испания от XVII в. За този превод се твърди, че е успял да запази свежестта и хумора на оригинала.



La lujosa edición se acompaña de 28 ilustraciones diseñadas por (Exeter 1708-1776) y grabadas por los mejores artistas. En 1761 se realizó una revisión con nuevas imágenes de Hayman. Fue muy popular en el SXIX y aún se edita hoy en día en el mundo anglosajón. Hayman sitúa al Quijote a medio camino entre la visión neoclásica y didáctica y la más satírica, que se van a multiplicar a principios del siglo XVIII alrededor de la figura de don Quijote. La Exposición muestra 6 de estas ilustraciones.

Луксозното издание е допълнено с 28 илюстрации, скицирани от Хейман и гравирани от най-добрите художници. През 1761 г. е направен преглед с нови снимки от Хейман, които е много популярен през XIX в. и се публикува и до днес в англосаксонския свят. Хейман съумява да постави Дон Кихот по средата между неокласическата, дидактичната и най-сатиричната визия, които все по-често са свързани с образа на Дон Кихот в началото на XVIII в. Изложбата показва шест от тези илюстрации.

## Las ilustraciones de la Exposición

### Илюстрациите от изложбата

#### Edición de la Real Academia Española de la Lengua - 1780

Издание на Испанска кралска езикова академия - 1780 г.

La profusión de ediciones y traducciones propiciaron la universalización del personaje cervantino, pero, al mismo tiempo, trajo como consecuencia que no siempre se respetaran la letra y el espíritu de la obra. Ante esta situación, en marzo de 1773, la Real Academia de la Lengua Española decidió publicar una edición en cuatro volúmenes que superase a las anteriores y corrigiese sus errores.

Tras siete años de trabajo, en 1780 se editaba esta espléndida edición en cuatro volúmenes, el Quijote 'de la Academia', también conocido como 'de Ibarra' -impresor de Cámara de Su Majestad y de la Academia.

Изобилюето от издания и преводи води до всеобщото признание на героя на Сервантес, но в същото време водят и до това, че текстът и духът на творбата не винаги са зачитани. Изправена пред тази ситуация, през март 1773 г., Испанската кралска езикова академия решава да направи издание в четири тома, което да надмине предишните и да коригира грешките им. След седем години работа, през 1780 г. това великолепно издание е публикувано в четири тома, Дон Кихот „от Академията“, известен още като „От Ибара“ - печатар на Камарата на Негово Величество и на Академията.

#### EL INGENIOSO HIDALGO DON QUIXOTE DE LA MANCHA

COMPLETA  
POR MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA.  
NUEVA EDICION CORREGIDA  
POR LA REAL ACADEMIA ESPAÑOLA.

PARTE PRIMERA.  
TOMO I

CON SUPERIOR PERMISO  
DE MARCO  
D. DE LA REAL ACADEMIA ESPAÑOLA.

Portada de la Parte Primera de El Quijote de la Real Academia Española

Корица на първата част на Дон Кихот от Испанската кралска езикова академия



Retrato de Miguel de Cervantes, de José del Castillo, en la edición de la Real Academia) Портрет на Мигел де Сервантес, от Хосе дел Кастильо, в изданието на Кралската академия

Nace con la intención de ofrecer al público un texto "puro y correcto", dándose también mucha importancia a dar magnificencia a la obra, a través de la calidad del papel, el cuidado en la letra, la impresión y los dibujos, para los que se contó con los mejores ilustradores y grabadores de la época: Antonio Carnicero, José del Castillo, Bernardo Barranco, Gregorio Ferro, José Brunete, Jerónimo Gil y un mapa de Tomás López, geógrafo de Su Majestad, que traza la 'Ruta de Don Quijote'.

El esmero de la edición se realza con una biografía de Cervantes y un retrato suyo, muy similar al de la edición de Londres de 1738.

Las ilustraciones de esta edición reflejan con fidelidad el contexto histórico en el que se desarrolla la acción de la novela. En las láminas, estampas, cabeceras y remates que adornaron toda la obra, se prestó particular atención a la vestimenta, tomándose como modelo varias pinturas y retratos de la época.

Se resalta la sabiduría del personaje de Don Quijote que, cuando no está lidiando con sus asuntos de caballero errante, se comporta como un educado caballero, a pesar de su locura. Con un lenguaje heroico, se representan diferentes escenas de Don Quijote, que aun en situación ridícula, ya sea burlado o apaleado, muestra su dignidad.

Това издание се заражда, за да предложи на читателите един „изчистен и точен“ текст и в същото време отдава голямо значение на великолепието на творбата чрез качеството на хартията, изписването на буквите, печата и илюстрациите, което е възложено на най-добрите илюстратори и гравьори от онова време: Антонио Карнисеро, Хосе дел Кастильо, Барнаро Баранко, Грегорио Феро, Хосе Брунете, Херонимо Гил и карта на Томас Лопес, географ на Негово Величество, която проследява „Пътят на Дон Кихот“. Вниманието към изданието е подчертано с биография на Сервантес и негов портрет, много подобен на този от лондонското издание от 1738 г. Илюстрациите от това издание отразяват с точност историческата действителност, в която се развива действието в романа. Специално внимание по илюстрациите, щампите, заглавните страници и фризове е обърнато на облеклото, като за модел са взети различни картини и портрети от онова време.

Подчертава се мъдростта на характера на Дон Кихот, който, когато не се занимава със своите странстващи рицарски дела, се държи като учтив рицар, въпреки лудостта си. С героичен език са представени различни сцени на Дон Кихот, които дори в чужда ситуация, подиграван или бит, показва достойнството си.

Настоящата изложба показва 16 от тези илюстрации. Включително портрета на Мигел де Сервантес и изображението на корицата на творбата.



## Las ilustraciones de la Exposición Илюстрациите от изложбата

### Edición de Paris Hachette de 1863

Издание на Парис Ашет от 1863 г.

*L'ingénieux hidalgo Don Quichotte de La Manche*, publicada en 1863 por la librería de París L. Hachette, es la primera edición ilustrada traducida al francés. Louis Viardot es el traductor, que incorpora también una introducción sobre la vida y obra de Cervantes. En ésta se compromete a un trabajo totalmente fiel al modelo, sin "nada omitir y nada añadir" como diría el propio Cervantes.

La editorial encargó las ilustraciones a Gustave Doré, quien realizó hasta 370, la mayoría de ellas de gran formato, y que fueron objeto de grabados por H. Pizan.

*L'ingénieux hidalgo Don Quichotte de La Manche* (Знаменитият идалго Дон Кихот де ла Манча), публикувано през 1863 г. от парижкото издателство „Ашет“ е първото илюстрирано издание, преведено на френски език. Преводачът е Луи Виардо, който включва и въведение към живота и творчеството на Сервантес. В него той се ангажира, че преводът му напълно отговаря на модела на романа, без корекции, без да „премахва или добавя нищо“, както би казал самия Сервантес. Издателят възлага илюстрациите на Гюстав Доре, който прави до 370, повечето от тях в голям формат, и които са предмет на гравюри от Х. Пизан.



La edición francesa de 1863.  
Френското издание от 1863 г.

Doré es uno de los mejores ilustradores de El Quijote y el que quizás supo mejor interpretar a Cervantes. La demencia o locura del caballero es uno de los aspectos que más y mejor se propuso recalcar al ilustrar la obra. Sus dibujos dan continuidad a la corriente sentimentalista, con exuberantes imágenes, pero integrando también los aspectos humorísticos, según la tendencia interpretativa de la obra a lo largo del XIX.

Доре е един от най-изтъкнатите илюстратори на Дон Кихот и може би най-добре интерпретиралият Сервантес. Той може би най-много и най-добре изтъква в илюстрациите си деменицията или лудостта на рицаря. Неговите творби продължават т. нар. сантиментално течение с пищни образи, но включвайки хумористични аспекти, според художествените тенденции на XIX век.



Gustave Doré (Estrasburgo 1832 – Paris 1883) fue pintor, escultor e ilustrador, y considerado internacionalmente uno de los más famosos ilustradores del siglo XIX. Entre sus trabajos más notables pueden citarse las ilustraciones de la Biblia y la Divina Comedia, además de las de *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*. El pintor hizo por España varios largos viajes para inspirarse directamente en los lugares cervantinos.

Гюстав Доре (Страсбург 1832 г. – Париж 1883 г.) е художник, скулптор и илюстратор и международно признат като един от най-известните илюстратори на XIX в. От творбите му, освен илюстрациите към „Знаменитият идалго Дон Кихот де ла Манча“, следва да бъдат изтъкнати и тези към Библията и „Божествена комедия“. Художникът прави няколко дълги пътувания из Испания, за да черпи директно възновения от родината на Сервантес.

## Las ilustraciones de la Exposición Илюстрациите от изложбата

### Edición de Paris Hachette de 1863

Издание на Парис Ашет от 1863 г.

Estas maravillosas imágenes – que recrean la belleza de los paisajes, casi mágicos, los claroscuros que dan vida a los personajes, la melancolía del rostro de Don Quijote – nos hablan de idealismo y del Doré más romántico.

Doré adquirió además nuevas capacidades técnicas para explorar los tonos oscuros a través del grabado en madera, lo que le permitió deleitarse con escenas nocturnas y sus ambientes más lúgubres, haciendo a los lectores experimentar el temor del caballero errante y su escudero.

Esta inversión de perspectivas es fruto de la evolución de la narrativa visual. No obstante, Doré no renuncia, como se ha dicho, al aspecto cómico. Volviendo a la escena de los molinos de viento, Doré pone en primer plano la derrota de Don Quijote, mientras que el aspa hecha jirones levanta en el aire a Rocinante y al frustrado loco, echando literalmente por tierra la batalla entre el héroe y los gigantes.



La edición francesa de 1863.  
Френското издание от 1863 г.

Тези забележителни илюстрации, които възраждат по вълшебен начин пейзажите, небето и луната, светлосенките, които съживяват героите, меланхолията в изражението на Дон Кихот, представят идеализма и романтичността на Доре.

Освен това, Доре придобива нови техники при използването на тъмни тонове чрез гравюри върху дърво, което му позволява да пресъздаде нощните сцени и най-мрачните им пейзажи, карайки читателите да изпитат страха от странстващия рицар и неговия оръженосец.

Тази промяна в перспективата е резултат от еволюцията на визуалния разказ. Въпреки това, Доре не се отказва и от комичния аспект. Връщайки се към сцената с вятърните мелници, Доре слага на преден план поражението на Дон Кихот, докато витлото изработено, от жириони вдига във въздуха Росинанте с ядосаният безумец и опропастява битката между героя и гигантите.



Grabado de Gustav Doré enfatizando los claroscuros.  
Илюстрация от Гюстав Доре, подчертаваща светлосенките



Grabado de la escena de los molinos de viento por Gustav Doré.  
Илюстрация от сцената с вятърната мелница от Гюстав Доре



*Compilado por:*  
**Ángeles Alastrué**

*Съставител:*  
**Анхелес Аластруе**

*Edición:*  
**Ángeles Alastrué, Jaione Cereijo,  
Silvia Velinova**

*Редактор:*  
**Анхелес Аластруе, Хайоне Серейхо,  
Силвия Велинова**

*Traducción del español:*  
**Silvia Velinova, Yana Petkova,  
Boyan Molina**

*Превод от испански:*  
**Силвия Велинова, Яна Петкова,  
Боян Молина**

*Diseño:*  
**Ivelina Velinova**

*Дизайн:*  
**Ивелина Велинова**

*Fotografías de los grabados:*  
**Ventzislav Petrov**

*Снимки на илюстрациите:*  
**Венцислав Петров**

*Consultor:*  
**Embajada de España en Bulgaria  
Biblioteca Nacional “San Cirilo y Metodio”**

*Консултант:*  
**Посолство на Кралство Испания в България  
Национална Библиотека  
„Св. св. Кирил и Методий“**





Entrada de Don Quijote en Barcelona.

 <p>EMBAJADA DE ESPAÑA EN BULGARIA</p>	 <p>cooperación española</p>
---	---

